

Martirul

“În procesul transformărilor istorice care au mistuit regimurile comuniste din Europa Răsăriteană, România a fost singura care a trăit o răscoală violentă. Nu putea fi altfel. La sfârșitul lui 1989, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Germania de Est și chiar Bulgaria se îndepărtau cu pași rapizi de comunism. Uniunea Sovietică însăși era în mare fierbere. Unica excepție – lăsând la o parte izolata Albania – era România. Dictatorul român Nicolae Ceaușescu se opunea față de orice mișcare în direcția reformei, erijându-se cu înverșunare în ultim apărător al comunismului.” (Nestor Rateș – “România-Revoluția încâlcită”, ed. “Litera” 1994)

“Liviu Babeș nu este doar un om care a murit. El este un simbol și simbolurile nu trebuie să moară niciodată!” (Gavrilă Filichi – Asociația “15 Noiembrie 1987” Brașov).

ESEU DESPRE TORȚA VIE CARE A ÎNTUNECAT TORȚIONARI

1968 – ianuarie, Cehoslovacia. În semn de protest față de intervenția militară a Uniunii Sovietice în Cehoslovacia, Jan Palach, un student praghez de 21 de ani, și-a dat foc pe treptele Muzeului Național. Palach a devenit un simbol național, fiind comemorat anual la fiecare zi de 19 ianuarie. Unul din marile bulevarde ale Pragăi poartă numele eroului, iar o statuie, situată în plin centrul capitalei cehe, amintește trecătorilor despre sacrificiul unui om care a redat istoriei cehe demnitatea pierdută prin siluirea comisă de către forțele militare ale imperialismului sovietic.

1984 – octombrie, Polonia. Un apropiat al sindicatului “Solidarnosti”, preotul Jerzy Popieluszko, este asasinat de către miliția comunistă. Dorința de eliberare a polonezilor de sub jugul comunismului devenise o obsesie și o spaimă pentru torționari, dar este adevărat, polonezii au beneficiat de extraordinarul sprijin al Papei Ioan Paul al II-lea (cracovianul Carol Wojtilla). Părintele Popieluszko este oficializat de către polonezi ca martir național, iar locul lui se află în manualele de istorie.

1989 - februarie, Republica Democrată Germană. Tânărul Chris Gueffroy este ucis în timp ce încerca să escaladeze Zidul Berlinului. Această crimă avea să înfierbânteze și mai mult dorința germanilor de a distruge anacronicul zid, iar tânărul martir avea să devină picătura care a umplut paharul și eroul tuturor germanilor doritori de libertate.

1989 – februarie, Cehoslovacia. Scriitorul Vaclav Havel avea să fie condamnat la nouă luni de pușcărie politică. După prăbușirea comunismului, Vaclav Havel este ales în unanimitate președintele cehilor.

1989 – 2 martie, România. Pe o pârtie din stațiunea turistică internațională Poiana Brașov pictorul Liviu Cornel Babeș își dădea foc, în văzul turiștilor străini și români aflați pe pârtie, pentru a protesta împotriva regimului inuman al lui Ceaușescu. După căderea Cortinei de Fier, Liviu Cornel Babeș este actualizat doar la data de 2 martie a fiecărui an prin manifestări omagiale locale, iar o stradă secundară din Brașov îi poartă numele. Părerile oamenilor, atâtea câte mai există, sunt împărțite, unii dând extraordinarului gest, petrecut în Poiana Brașov, caracterul unei manifestări patologice. Majoritatea zdrobitoare a românilor a uitat de Liviu Cornel Babeș, omul care, în plină teroare securisto-comunistă, s-a transformat într-o torță vie pentru întunecarea torționarilor.

Ignoranță, ipocrizie, lașitate, nerecunoștință?... Scopul acestei cărți modeste este de afla adevărul dincolo de fapta propriu-zisă a eroului martir, azi uitat pe nedrept de o națiune care ar fi trebuit să-i poarte o sinceră și o profundă recunoștință.

***

Amintirile ca ni te dureri atroce

Nimeni nu a aflat amănunțit cum s-a întâmplat în ziua aceea fatală de 2 martie 1989. Nimeni nu știe precis cum a evoluat până atunci pregătirea psihologică și factologică a aceluia gest atât de curajos și de tragic. Liviu Cornel Babeș și-a consumat în taină toate arderile interioare, acele arderi care aveau să irumpă într-o flacără cu adevărat materială, mistuitoare, într-o zi în care primăvara se intuia mai mult pe alte meleaguri ale continentului, decât aici, într-o Românie, în care înghețul se eternizase deja. Secretul sub care era pecetluită decizia sa finală a fost păstrat cu strășnicie, cu atât mai mult cu cât era convins că lașitatea oamenilor devenise un modus vivendi pentru triumful optimismului de a supraviețui cu orice preț, chiar cu prețul renunțării la libertatea de a mai spera, și, ceea ce e mai grav, de a mai crede în salvarea venită de la Dumnezeu. Ceaușescu reușise să-i convingă pe supuși că Dumnezeu nu există, atâta timp cât, iată, după dărâmarea criminal-cinică a atâtor biserici, asupra lui nu se prăbușea nici o pronie cerească. Ultimul impas, fundamental, al românilor era resorbit de triumfalismul uluitor al antichristului din fruntea țării, care demonstra, astfel, că mai presus de el nu există nimic. Da, credința urma să intre în mare impas prin nerelavarea promptă a voinței divine. Este cert că adâncirea acestei crize spirituale a avut, ca fond, un efect invers, prin creșterea numărului de credincioși și prin apariția unor slujitori bisericești cu vederi mesianice. Dar tot adevărat este că o altă parte importantă din rândul acestei populații dezorientate și umilite a trecut de partea negării, adică de partea aceluia Cezar suficient pentru idealurile și năzuințele lor.

Da, singura șansă de reușită a lui Babeș se afla sub pecetea tăcerii totale. Nimeni nu trebuia să știe absolut nimic, nici măcar că e și el revoltat, la fel ca toți ceilalți, altminteri s-ar fi găsit cineva să-l oprească. Securitatea avea urechi pretutindeni, chiar și când tăceai puteai fi bănuit. Această angoasă a demascării l-a făcut pe Babeș să procedeze cu maximă precauție, tristă și fatală precauție spre un triumf plătit, vai!, atât de scump.

Oricine s-ar încumeta să reînoade întreaga factologie a martiriului de la 2 martie 1989 s-ar lovi de un zid al tăcerii impenetrabil. În primul rând, martorii sunt extrem de greu de găsit, iar secvențele desfășurării autodafe-ului sunt prea disparate și prea diluate de trecerea celor 15 ani. Fără a mai vorbi despre momentele de după incendiere, când, odată cu mașina salvării, orice informație despre Babeș dispăre cu desăvârșire, în ciuda unor prăfuite și timide declarații de presă, preluate la a treia mână, ale celor doi asistenți de pe autoutilitară. Interzicerea prezenței familiei la câpătâiul victimei flăcărilor întărește ideea că Securitatea a blocat complet, din chiar acele clipe, accesul la informație. Fapt resimțit până azi, când, chiar sub semnul noii transparențe pro-NATO, informațiile legate de cazul Babeș sunt obturate cu aceeași asiduitate. De aceea, în efortul de a construi un pertinent caz Babeș, am ales ca principal martor pentru încheierea discursului nostru despre martirul brașovean pe soția acestuia, doamna Etelka Babeș. Destul de greu de urnit, în ciuda unei jovialități înnăscute, doamna Babeș și-a pierdut încrederea în valorile umane consacrate, fiind deseori hulită și mințită doar pentru că...a îndrăznit să-i fie soție "nebunului ăluia de și-a dat foc". Promisiunea noastră de a scrie o carte despre acest erou, făcută acum cinci ani, a fost argumentul cel mai serios în a o convinge pe distinsa doamnă să conclueze la ducerea la bun sfârșit a acestei delicate inițiative. La început sceptică, mai apoi chiar optimistă, soția martirului a făcut tot posibilul și cu prețul unor atroce suferințe sufletești să sprijine cu documente, lucrări artistice, fotografii și, mai ales, amintiri, demersul nostru, fără de care acest volum nu ar fi fost decât un simplu eseu și nu o carte document. În același timp, fiica eroului, Gabriela Babeș, a refuzat orice conclurare. Dar nici nu s-a opus. La fel de tăcută ca tatăl ei, Gabriela a avut prea des ocazia să se lovească de deluzii, iar faptul de a fi fiică de erou-martir nu i-au adus decât necazuri și dezamăgiri. Firul roșu al întâmplărilor din această carte va fi sincerul dialog purtat cu soția lui Liviu Babeș, fapt care ne îndreptățește să afirmăm că doza de subiectivism al faptelor relatate se datorează celui mai imporant martor, această ungueroaică frumoasă, educată și cu un exagerat de mult bun simț. Îi mulțumim pentru curajul de a fi îndrăznit să-și amintească spre folosul aflării adevărului despre cel căruia îi datorăm enorm în ciuda inconștienței noastre funciare.

***

- Doamnă Babeș Etelka, ce s-a întâmplat în dimineața aceea fatală de 2 martie 1989?
- Daaa... Era o dimineață frumoasă de primăvară. La ora 6,15 Cornel urma să plece la serviciu. (Pentru cei doi soți ea era Etuș, iar el Cornel). Eu, ca de obicei, i-am pregătit ceai și cafea, îi plăcea să soarbă din fiecare, și, bineînțeles, pachetul cu gustarea. Ceea ce nu pot să uit este că a ieșit pe ușă fără să mă sărute. Totdeauna îl conduceam până la ușă să o închid după el, iar la ieșire Cornel mă săruta. În ziua aceea nu s-a întâmplat acest lucru. "Ia uite, domnule, mi-am zis, cum fuge el și nu îmi dă datoria!" Dar n-a făcut decât doi-trei pași, parcă-mi simțea reproșul din suflet, și-a adus aminte și m-a sărutat. "Ei, mi-am mai zis eu, totul e în regulă." M-am întors liniștită în casă. În acea zi, după ce ne vom fi întors acasă de la muncă, urma să mergem în vizită la mama mea, care ne invitase a doua zi după Mărțișor. Mi-am văzut liniștită de muncă fără să știu sau să bănuiesc ce grozăvie o să se întâmple. Am aflat ulterior că soțul meu s-a dus la serviciu, dar la ora 9 s-a învoit. Avusese loc o ședință operativă, dar el nu a vrut să participe, trebuia să plece. Nu îmi mai

amintesc cum îl chema pe șeful lui, nu mai știu, am început să uit. Deși colegii. Șefii au insistat ca el să rămână, el a fost extrem de insistent în a pleca și că și așa nu are nimic important să le spună. A venit acasă și și-a luat schiurile. La noi nu mai era nimeni, fiica noastră Gabriela plecase și ea la școală. Cred că el își pregătise totul din timp fără ca noi să băgăm de seamă. A plecat în Poiană.

- Dar sticla de benzină?
- Nu știu nimic. La ora 16, când m-am întors acasă de la serviciu, nici nu m-am schimbat de casă, fiindcă trebuia să plecăm toți trei la mama, după cum v-am mai spus. Ne-am apucat să așteptăm amândouă, eu cu Gabi, în bucătărie, fără să facem nimica. Doream foarte mult să plecăm odată și începuserăm să ne facem probleme în legătură cu soțul meu. Nici măcar nu ne dăduse un telefon pentru a ne spune că întârzie. Niciodată nu mai făcuse așa ceva Cornel. Deodată, privind mai atentă afară, am văzut că vremea se făcuse foarte urâtă. Era o ninsoare cu vijelie cum nici iarna nu văzusem. Tocmai când mă uitam așa afară, dezolată, pe la ora 18 am auzit soneria. Am deschis în grabă. În fața ușii se aflau doi indivizi, doi polițiști.
- Milițieni...
- Da, milițieni în civil. Era doi oameni zdraveni, înalți, frumoși.
- Erau probabil securiști...
- Da, erau probabil securiști, dar ei așa s-au recomandat. Au intrat repede în casă, m-au întrebat cine sunt și cu ce mă ocup. Mi-au pus, în orice caz, niște întrebări ciudate. Eu le-am răspuns corect la toate întrebările.
- Și totuși, nu și-au spus numele?
- Ba da, dar eu nu am reținut nimic, decât că sunt de la Miliție. Au făcut un tur rapid prin casă, iar eu le-am arătat florile cumpărate pentru mama.
- Încă nu vă precizaseră motivul vizitei lor ?
- M-au întrebat la un moment dat dacă știu unde se află soțul meu. Le-am explicat că îl așteptăm pentru a pleca în vizită și nu înțelegem de ce întârzie atât. Înainte de a părăsi locuința cei doi mi-au spus doar atât: să mergem la Spitalul județean, la Secția de urgențe, și o să aflăm acolo tot ceea ce trebuie să aflăm. Apoi, au ieșit pe ușă la fel de repede precum au intrat. Eu am alergat după ei și am strigat: " Dar ce face la spital, ce s-a întâmplat?" Nu mi-au răspuns deloc. Aproape fugeau. M-am dus după ei în fața blocului și așa am văzut că veniseră fiecare cu o altă mașină. M-am întors în casă, la etajul II unde stăteam. Aveam înima cât un purice. Ne-am îmbrăcat ca de iarnă și am plecat amândouă.
- Unde, la spital?
- Da, la spital. Era o vijelie groaznică pe străzi. Credeai că se prăbușește cerul pe tine. Simțeam că vremea asta mizerabilă prevestește ceva rău. Când am ajuns în stația de troleibuze de la "Berzei" l-am văzut din întâmplare pe inginerul șef de la "Prefabricate".
- Întreținerea la care era angajat Liviu...
- Era tare agitat inginerul șef, tot încerca să oprească taxiuri, dar pe atunci erau foarte puține, iar cele care treceau era toate ocupate. M-am dus spre el și i-am spus: "Domnule inginer, s-a întâmplat ceva cu Babeș, soțul meu. Am fost anunțată să merg la spital și vă văd și pe dumneavoastră agitat. Știți, cumva, ceva?" " Nu, nu, eu mă grăbesc să ajung la Județeană de partid pentru o ședință", mi-a răspuns el și mai agitat precum fusese până atunci. Eu îl cunoșteam ca fiind un om calm, echilibrat. "Nu știu nimic, doamnă", a mai adăugat el și mi-a întors brusc spatele. Nu mai dorea să stea de vorbă cu mine. L-am văzut, apoi, urcând în același troleibuz cu al nostru. Am ajuns la "urgențe", acolo erau niște medici, le-am spus numele meu. Un medic m-a rugat să iau loc, iar pe fiica mea au rugat-o să iasă afară, pe hol, până stăm noi de vorbă. Gabi nu a vrut sub nici un chip să iasă, dar doctorul a insistat. Mi-a dat un pahar de apă și un extraveral, știu asta fiindcă pastila era maronie. Îmi zice doctorul: "Doamnă, am o veste tristă. Soțul dumneavoastră, cred, nu mai trăiește!" Așa mi-a zis: " Cred că nu mai trăiește!" "Dar ce s-a întâmplat?", insist eu. Nu mi-a repetat decât că nu mai trăiește. Mi-a adus apoi cineva portmoneul lui Cornel. Înăuntru era o hârtie de 100 de lei și verigheta lui, tăiată. "I-am tăiat verigheta, să vi-o dăm înapoi." Pe fundalul întrebărilor mele insistente cu " ce s-a întâmplat, ce s-a întâmplat?", mi-a răspuns vag că și-a dat foc, că a avut o arsură. Eu devenisem prea confuză pentru a mai înțelege ceva. I-am spus doctorului că vreau să-l văd pe soțul meu. M-a rugat să aștept puțin. A plecat și s-a întors peste puțin timp, spunându-mi: "Doamnă, nu mai e cazul să urcați sus, după părerea mea, pentru că a murit, nu mai este sus. Dacă spuneți că ați avut o familie frumoasă eu zic să rămâneți cu imaginea lui pe care ați avut-o până atunci. Eu vă recomand să nu-l mai vedeți, doamnă!" Am ascultat orbește de acest sfat și nu îmi pare rău, o să vă spun de ce mai încolo. Am plecat înfricoșată de la spital, iar Gabi era foarte furioasă că nu i se dăduse voie să știe și ea despre ce e vorba.
- Câți ani avea Gabriela?
- 11 ani. Pe moment nu am putut să-i spun nimic. Atunci când am ieșit din curtea spitalului am simțit că îmi pierd echilibrul, dar cu chiu cu vai am plecat mai departe pe străzi, pe vremea aceea nenorocită. Se întunecase de-a binelea.

***

Să dai Cezarului ce-i al Cezarului ?

Ce va fi fost în gândurile și sufletul lui, în acea dimineață de 2 martie? Știa cu siguranță că va face pasul, acel pas născut din disperarea că nu mai există altă șansă.? Cum se va mai putea uita în ochii lui Etelka, buna lui soție, în ochii fiicei Gabi, căreia îi nutrește speranța unui altfel de viitor, ferit de gângăveala neîntreruptă, obsedantă, a paranoicului din fruntea acestui popor nenorocit și îndobitocit. Toată pletora de activiști și securiști, aserviți supunerii celor 23 de milioane de însingurați pe bulevardele sărăciei cronice, nu mai aveau dreptul să decidă asupra viitorului fiicei lui. Ajunge, era mai mult decât destul ceea ce a trăit el, cât a urât el și ce a visat el în toate tinerețile lui, că și acum era tânăr și în putere, dar cu ce folos?! O minimă decență îi impunea să facă ceva și acest impuls, dominant de câțiva timp, devenise o obsesie. Știa prea bine cât de lașă devenise opinia publică. Oamenilor începuseră să le priască tacâmurile și nechezolul, altminteri unii din ei ar fi îndrăznit să protesteze, să vorbească celorlalți că e inuman ceea ce se întâmplă. Dar nimeni nu avea curajul să spună ceea ce era evident, la fel de evident cum este această lume în care Dumnezeu există mai pregnant decât scopul burților lor înfometate. Un Dumnezeu care nu s-a mai prea uitat prin curțile românilor, că prea i-a... uitat în ultimul timp. Și când te gândești că românii sunt creștini, iată bisericile sunt pline dumineca. Atunci de ce atâta suferință, atâta minciună și atâta necredință din partea Cezarului, căruia trebuie să-i acorzi cinstea și respectul cuvenite, doar așa scrie în Biblie, nu?!

Liviu trebuia să se fi gândit și la acestea, desigur cu un ușor autoreproș pentru tentativa de blasfemie, dar negocierea lui cu Divinitatea i se petrecea cu mult timp în minte. Din acest motiv sporea neîncrederea, în lipsa unei explicații, cât de cât, logice, mulțumitoare. Știa de mântuirea prin suferință, îl avea la îndemână pe Iisus Christos în orice clipă a neliniștilor lui metafizice. Cântărea cu grijă mare fiecare gest christic pe Golgota aceea fără de sfârșit, i se părea că nu poate ține pasul, că se sufocă în plin avânt spre înălțimea aceluia gest unic de mântuire. Decăderea în neputință i se părea o mare pedeapsă, nedreaptă chiar, pentru că el nu a cerut nimănui să i se dea puterea Fiului Omului. El era un om obișnuit, banal chiar. Își iubea familia, ceea ce era un lucru normal, își iubea munca și își promova prietenii cu optimism. Avea el, totuși, un dar aparte. Picta în ceasuri de taină și simțea cum, prin culoare și forme, se detașează salvator din mizeria permanentă a unei lumi în care s-a născut din greșeală. Sau poate că s-a născut tocmai pentru sacrificiul de mai târziu.

***

- Pe Liviu îl duseseră, probabil, la morgă?
- Nu știu, nu știu nimica.
- Deci pe soțul dumneavoastră nu l-ați mai văzut deloc până la înmormântare?
- Nu l-am mai văzut deloc, deloc. Coșciugul a stat închis tot mereu.
- De la spital unde v-ați dus?
- Ne-am dus la fratele meu, am stat peste noapte la el. A doua zi nu m-am dus la serviciu. Îmi amintesc că a sunat cumnata mea, soția fratelui lui Cornel, să-i ducem hainele la morgă. Atunci eu m-am dus acasă. În fața blocului mă aștepta un coleg de muncă. "M-a trimis șeful, dacă ai nevoie de vreun ajutor, să te ajut!" Cu el am urcat după haine, cu el le-am dus la morgă. Am mers împreună, dar nu am intrat acolo.
- Dar colegul a reușit să-l vadă pe soțul dumneavoastră?
- Nu, nici el nu l-a văzut. Singurul care l-a văzut pe Cornel este fratele lui. El ajunsese la spital înaintea noastră. O asistentă, vecină cu el, l-a anunțat imediat cum l-au adus pe soțul meu la "urgente".
- Ce face mai face fratele lui Liviu?
- O, a murit și el. În ianuarie anul acesta. (2004, n.a.) Cumnatul meu l-a văzut primul pe Cornel, imediat ce l-au adus la spital. A stat cu el până a murit. Cornel a murit în spital. Era inconștient când a murit.
- La ce oră și-a dat foc pe pârtie?
- Am înțeles că la ora 4 după-amiază.
- Asta înseamnă că de dimineață până la acea oră el a schiat întruna.
- Da, a schiat, a schiat. Niște cunoștințe, care au fost și ele în Poiană, mi-au povestit ulterior că s-au întâlnit cu el în ziua aceea. Au stat de vorbă, au glumit, iar Cornel a schiat tot mereu.
- Între orele 16 și 18 Liviu s-a autoincendiat, a agonizat și a murit. A murit în mod dubios. În două ore nu se moare din așa ceva. Sunt marii arși care rezistă o zi, două, trei. Ei mor de infecție generalizată, de blocaj renal, de infarct miocardic. Dar nu mor în două ore decât dacă le-au fost atinse punctele vitale. Din depozițiile unor martori reiese că la venirea salvării era conștient, iar el a fost stins destul de repede, avea și haine destul de groase pe el...
- Nu știu nimic, nu știu nimic...
- Cine a suportat cheltuielile de înmormântare?
- Eu, bineînțeles. E adevărat, am primit și niște ajutoare de la întreprindere.

***

Epoci, națiuni, particularități

Toate epocile civilizației europene au lăsat posterității moșteniri spirituale corespunzând unei anumite tipologii umane, constituite într-un model, într-un ideal de om. Antichitatea greco-romană a fost creatoarea cetățeanului standard, evul mediu a construit tipologia cavalerului, a sfântului și logicianului. Renașterea a lăsat urmașilor tipul umanistului proteic. Secolul al XVII-lea, supranumit secolul clasic francez, ne-a înfățișat idealul lui "l'honnette homme", iar societatea engleză a generat tipologia gentlemanului. Secolul al XIX-lea a creat cele două ramuri antagonice de mai târziu, burghezul și proletarul. Secolul XX, mai complex și mai tragic, a dezvoltat formula omului de rând, demiurgul cu buletin de identitate, moștenit de capitalism ca fiind generator de bun simț social și răspundere civică, iar de comunism ca fiind "omul de tip nou", constructor (*in*)conștient al socialismului. Unele creații ale epocilor s-au dovedit a fi deviate, în ciuda faptului că au amprentat cu ceva evoluția istorică a societății umane. Oricum, se poate vorbi cu certitudine despre o psihologie specifică a popoarelor. Aceasta reprezintă principala delimitare dintre ele, pentru că popoarele au o viață sufletească proprie, deosebindu-se unele de altele prin culturi și tradiții diferite. Trăsătura caracteristică, rezmativă, a omului este bunul simț. Un bun simț larg, integral, aplicat nu numai la faptele de comportament obișnuit, ci constituind un mod cuprinzător de gândire și o atitudine în fața cerințelor vieții. Un bun simț adânc și susținut, pe care omul trebuie să îl aibă nu doar prin înclinațiile moștenite, ci mai ales prin educație și voință individuală și de grup, este rezultatul dorinței de perfecționare continuă și de meditație asupra evenimentelor. Bunul simț se caracterizează prin claritatea ideilor, acuitatea atenției, libertatea în gândire și judecată. La baza tuturor acestora se află structura spirituală, sufletul omului. Credința în Dumnezeu este singura certitudine care trebuie înrădăcinată în structura spirituală, pentru că de aici pleacă toate răspunsurile asupra soartei omului pe pământ, asupra concepțiilor metafizice pe care se întemeiază speranța în bunătatea divină în timpul și după încetarea existenței fiecărui individ uman. De aici pleacă sau sunt reprimite pasiunile, dorința de justiție și acceptarea ideii de liber arbitru cu care suntem agrementați încă de la naștere. Privit din perspectiva lui universală, bunul simț poate să descrie adevărate mișcări sociale, revoluționare sau culturale, acest bun simț este singura cale pe care se poate dezvolta genialitatea. Bunul simț nu poate provoca niciodată cataclisme sau riscuri majore pentru manifestarea plenitudinală a umanității, în toate formele ei pozitive. Societățile care sunt conduse după legile bunului simț se pot declara cu adevărat fericite, ori care ar fi forma lor de guvernare. Devine cu atât mai acută această afirmație cu cât poporul român, scăpat de curând de o crudă teroare politică, socială și culturală, nu a mai avut parte de binefacerile bunului simț general timp de peste 45 de ani. Bunul simț a subzistat totuși la modul individual, prin dotare strict genetică și educație strict familială, românii fiind un neam cu frica de Dumnezeu și respect față de părinți, în timp ce în planul vieții sociale bunul simț a fost înlocuit cu o depravată ideologie care nega credința și promova delatoria aproapelui. Este bine să vedem, în cele ce urmează, cam care sunt particularitățile unor popoare europene și, bineînțeles, pe cele ale românilor. Desigur, studiile legate de psihologia socială a popoarelor sunt extrem de vaste și de docte, dar ne facem modesta datorie de a îndrăzni, cu ajutorul unor bibliografii selectivă, să facem un strict sumar, necesar în economia acestui volum, tocmai pentru a încerca o explicație a întrebării cum a fost posibil un comunism atât de atroce la români?

Francezii sunt considerați niște raționaliști prin excelență, contribuția lor la dezvoltarea umanității constând în mod deosebit în știință, literatură, filosofie, științe juridice. Ajudat de spiritul său raționalist poporul francez și-a format o limbă excepțional de bogată semantic, o limbă clară, ordonată și lesne de reținut. Clasicii culturii și științei franceze au devenit bunuri de valoare mondiale. Numai pomenind câteva din numele acestor clasici și suntem suficient de convingători în demersul nostru: Montaigne, Descartes, Pascal, Corneille, Racine, Boileau, Lavoisier, Auguste Comte, Pasteur, Calude Bernard, Bergson, și lista se poate prelungi până în anii de început ai mileniului trei. Nu trebuie uitată, din multitudinea de evenimente istorice epocale în care Franța a fost actor sau arbitru, Revoluția Franceză, cea care a pus bazele unității europene, în numele căreia azi, România face eforturi extraordinare,.

Poporul englez are un simț al căutării deosebit, de aici și puternicul lui suflu colonial, civilizația insulară debordând în alte spații spre căutarea de pământuri necesare. Industrializarea și inițiativa particulară au făcut din britanici modelul simțului practic, dar și respectarea regulilor de conviețuire în baza unor principii care țin mai mult de educația specifică britanică decât de coercițiunea legilor. A fi gentleman înseamnă mult mai mult decât orice alt percept convențional sau neconvențional. Deasemenea, limba engleză a devenit cea mai circulantă limbă din lume, întâi prin extinderea influenței mondiale a Imperiului Britanic și mai apoi prin gramatica lesnicioasă a limbii engleze, fără a omite formidabila contribuție a englezilor la fondul mondial de literatură, prin epocalii Shakespeare, Lord Byron.

Poporul rus este sentimental, intuitiv, cu pătrundere psihologică profundă și cu un misticism activ, cuceritor în sens imperialist, chiar dacă după 1917 misticismul clasic s-a transformat într-o altă credință, la fel de arzătoare, în himera forței demiurgice a eroilor propulsați de ideologia marxist-leninistă. Felul de a fi al

rușilor, dependenți de fatalitatea istoriei realizată prin aleși și nu prin forța conștientă a maselor, prea abandonate credinței și visării, a permis apariția și împământarea celui mai antiuman regim politic și ideologic: comunismul. Scriitori de geniu ca Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Gorki, Gogol și, mult mai târziu, Soljenitîn, Saharov, au exprimat limpede acest fel de a fi rusesc, alternând de la largile avânturi epice la adâncimile lirice fără seamăn, această definiție fiind aplicabilă și celorlalte domenii ale vieții acestui popor mare.

Germanii, ordonați și extrem de mândri, au creat cele mai complexe forme de gândire filosofică modernă, accețiunea generală de popor ales, rezultată din atâta speculații ale gândirii, făcând mult rău germanității și omenirii în general. Dar culpa germană nu trebuie absolutizată, deoarece posibilitățile excepționale ale acestui popor extrem de laborios, de inventiv și de ordonat, au fost extinse prin influențarea directă asupra dezvoltării întregii Europe. Nu trebuie să uităm că perioada cea mai fertilă din istoria României a fost dominată de spiritul germanic, mai ales în politică și cultură. Deasemenea, localitățile care au avut ca locuitori cetățeni de origine germană au fost binecuvântate de exemplul hărniciei, curățeniei și imaginației tehnice a acestor cetățeni. Plecarea lor în mod masiv în Germania, de după anii 80, este resimțită și azi, mai ales în satele care, golite de germani, au ajuns prada gratuită, fără nici un efort sau conștiință socială, a hoardelor de țigani.

Continentalul european a fost patria unită a ideilor fecunde, generoase, menite să organizeze și să concentreze popoarele într-o unitate spirituală deplină. Chiar dacă multele războaie și frământări interne au dat impresia unor divergențe mari de interese, în fond europenii se pot mândri cu o unitate în diversitate exemplară, cu o viață spirituală dominată de sentimentul cert al unei unități interioare specifice și imprescriptibile. Explicația constă în ceea ce numeam bunul simț social, acesta fiind apanajul principal al civilizației bimilenare europene. În fond leagănul civilizației moderne se află în Europa, aceeași Europă care azi se pregătește să devină statul unic al tuturor popoarelor sale, cu buni și răi, cu săraci și bogați, cu pașnici și războinici, cu socialiști și creștin democrați, cu liberalizare accentuată dar și cu legi din ce în ce mai restrictive în ceea ce privește tocmai încălcarea acestor reguli principale de bun simț, toate sub genericul generos al democrației europene.

Ei bine, cam acesta este contextul, foarte pe scurt, în care trebuie să vorbim despre ai noștri. Românii sunt legați de rosturile pământului, sunt credincioși, ospitalieri și au fire de artiști. Indivizii care compun această nație trăitoare în bazinul Carpaților, pe laturile lor estice și sudice, precum și în câmpiile prelungitoare acestora, până la Dunăre, Nistru și Mare, își recunosc afinitățile europene, idealurile culturale, ființa socială colectivă având o specificitate aparte. Românii sunt credincioși, femeile mai vârstnice fiind chiar habotnice, au simț poetic și muzical aparte, sunt generoși, darnici, am spune sunt exagerat de mișcivi și exagerat de supuși. Extrem de conservatori cu propriile sale obiceiuri, greu de convinși în legătură cu importul valorilor altor neamuri, românii au fost mai degrabă xenofobi și chiar complexați în fața străinătății. **Mihai Eminescu** deplânge această situație în cuvinte nemiloase: “ *O maturitate nematură, falsă, necuprinzătoare a principiilor vieții pătrunde în țara noastră de la un capăt până la altul, o cultură artificială și importată din câteși patru unghiurile lumii se impune spiritului românesc și l-a corupt chiar până la un grad oarecare. Vechea stare de lucruri a fost ștearsă printr-un regulament impus de ruși și printr-un constituționalism împrumutat de la francezi. Clasa noastră cultă nu este românească, de aceea nici cultura noastră nu reprezintă viața intelectuală a națiunii.* ” (Ms. Ac. Rom. 2258, pag.231 “**Tinerimea franțuzită**”) Patriotismul, bine strunit de ideologi de toate culorile, a dinamizat istoria valahilor, mai ales atunci când s-au aflat la răscruce, istorie care i-a învățat, în același timp, să se facă frate cu dracul până trec puntea. Atacați în fibra lor națională românii pot deveni violenți, dar vor și să-și folosească eficient inteligența în interesul lor, fiindcă nu ar renunța nici în rușii capului la modul lor de viață, la pământul lor, la credința lor. Imediat după Dictatul de la Viena, **Nicolae Iorga** avea să publice un emoționant articol în “Neamul românesc” (nr.136/1940), intitulat “**Cetind istoria românilor**”, pe care îl redăm integral: “*Lucrând la ediția franceză a Istoriei românilor am prilejul să revin asupra unui lung șir de fapte istorice, întinzându-se peste aproape două mii de ani, care spun altă poveste decât aceea a lucrurilor de azi până mâine și dau altă învățătură decât aceea pe care alte spirite, gata să triumfe pe nenorocirea altora, le trag din citirea răbdătoare a telegramelor și telecomunicațiilor radiofonice. Și, iarăși, din această străbateră a teribilei tragedii a neamului nostru iese altă încredere în noi decât la alarmiștii cu pielile de iepure în spinare, care anunță fiecare o altă primejdie iminentă, ca și cum am fi osândiți să ne supunem ei. Neam părăsit la răscrucea furtunilor care bat aici din veac în veac și vor bate totdeauna în aceste locuri de un ispititor belșug și de trecere a oștilor. Copil al Romei pierdut în pustiul, veșnic înnoit, al barbarilor. Așa de puțini între așa de mulți. Cu frații la celălalt capăt al Europei și cu străini de noi în toate părțile. Apți pentru cea mai înaltă civilizație și siliți a trăi de la o bejenie la alta. Oricare alții s-ar fi risipit în lume. Pentru mai puțin se părăsesc și cele mai dulci patrii. Noi am rămas. Cu sabia în mână de strajă la toate zările, iar, când s-a frânt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității arma subțire a inteligenței noastre. Și, iată, suntem tot acasă. Voi, ceilalți, treceți la învățătura strămoșilor!*” Este, desigur, vorba aici despre exprimarea profundului regret pentru pierderea unei bucăți mari din Ardeal, pierdere produsă peste voința românilor, de aici și deplângerea părintească,

duioasă, a soartei acestui popor, al cărui destin, chiar potrivit, nu-l poate îndepărta de pământul său, indiferent de bejania stăpânirilor la care sunt supuși. Celebră a fost, în anii 1925-26, polemica dintre **C.Rădulescu Motru** și **Eugen Lovinescu**, legată de formarea civilizației române. “**Istoria civilizației române**” a lui **Lovinescu** și “**Psihologia poporului român**” a lui **C. Rădulescu Motru** sunt opere de căpătâi în descifrarea specificității românești, în ciuda contrazicerilor acerbe în planul psihologiei socio-culturale. “*La formarea civilizației române, după dl. Lovinescu, fondul sufletesc al poporului român nu contribuie cu nimic. El este un mare necunoscut înform care stă sub pământ. Știm despre el că se formează după bătaia vântului. Cât bate vântul de la răsărit este rău; cât bate vântul de la apus este bine. Această fatalitate de hotare i-a fărâmițat poporului român cu desăvârșire orice velleitate de autodeterminare. El este o ființă pur pasivă și imitatoare*”(C.R.Motru, “**Mișcarea literară**”nr.29 și 30/1925). Deasemenea, același autor dezvăluie faptul că românii au mai mult o conștiință de grup decât una personală. “*În front, la război, în ceată, la revoltă, în câmp, la vânătoare curajul românului nu are pereche. Dar românul izolat este blând ca mielul. Absolut fără pereche este curajul românului în exprimarea opiniilor; dacă exprimarea el o face în numele grupului, ca redactor de jurnal, bunăoară. Iată un redactor curajos, în tot cazul. Ei bine, te înșeli. E curajos numai ca mandatar al grupului. Vorbește cu el între patru ochi și vei constata că nu-și aduce bine aminte ce a scris(...) tot așa se petrece și cu naționalismul lui. Tot românul face paradă de sentimentele sale naționaliste. Dar numai până la faptă. Fapta fiind a fiecăruia, adică individuală, cu ea încetează și naționalismul. Dă-i unui român în mână toiagul apostolatului ca să predice naționalismul...pentru alții, și el este imediat gata de drum. Va fi cel mai aprig sfătuitor de bine. Dar până la fapte. Pune pe același român să facă o muncă cu tei, și atunci lucrurile se schimbă.(...) Sub influența mulțimii, românul se apucă de orice. Nu este o inițiativă pe care să nu o ia românul în grup. Să facem o școală? Să facem și două. Să facem o societate? Să facem mai multe. Dar când vine rândul fiecăruia să pună în execuție hotărârea luată în grup, atunci fiecare amână pe mâine sau se face nevăzut. Când se adună din nou grupul, atunci reîncep reîncriminările și noile hotărâri. Este rușine, domnilor, trebuie să începem odată. Patria își are ochii îndreptați asupra noastră. Ne privesc străinii, râd străinii. Să ne punem pe lucru. A doua zi, aceeași indiferență. Ca grup, fiecare se judecă sever. În parte, individual, fiecare se judecă foarte indulgent”.*

Posibilitatea ca acest autor să aibă dreptate este suficient de mare încât să-i dăm importanța cuvenită, deși încă nimeni nu a rostit exhaustiv o părere definitivă despre spiritul românesc. Până una-alta, C.Rădulescu Motru a avut cea mai apreciată părere critică asupra românității în genere, dovada fiind faptul că în perioada aprigei cenzuri comuniste, studenților de la psihosociologie și, mai ales, celor de la școlile superioare de securitate, li se recomandau lecturări frugale din Motru și din Cioran, un alt “detractor” (după părerea triumfaliștilor istorici) al românilor. Vă dați seama, stimați cititori, dacă acesta este adevăratul profil moral și psihologic al românilor, pe ce scară a valorilor am putea să-l situăm pe Liviu Babeș ? Acest om a contrazis prin fapta lui eroică acest sindrom al colectivismului românesc, a exceptat de la regulă lehamitea autohtonă, procedând cu luciditate și curaj extrem tocmai atunci când era mai multă nevoie de puterea exemplului personal. Factologia acestui martiriu demonstrează din plin puterea excepției în confirmarea regulii, dar are darul de a mântui de lașitate o națiune întragă, redându-i, prin actul său eroic, demnitatea. În anul 2003, **Emil Constantinescu**, fost președinte al României postrevoluționare, avea să afirme, parafrazându-l pe același C. Rădulescu Motru: “*Dacă confruntăm acest portret psihologic al românilor; conturat acum șase decenii, cu propria noastră experiență de viață, nu putem să nu-i dăm dreptate lui Rădulescu-Motru. Azi sondajele de opinie măsoară componentele comporamentului nației lunar sau săptămânal. Ce mă îngrozește la portretul schițat este perenitatea lui. În cele șase decenii scurse, poporul a cunoscut monarhia constituțională, dictatura regală, dictatura antonesciană, războiul, dicatura comunistă, revoluția și democrația. Nimic nu pare să-l fi schimbat. Ce speranțe putem avea pentru deceniile ce vor urma?*” (“**Timpul dărâmării, timpul zidirii**”, ed Universalia, 2003). Ei bine, ne vom permite să-l contrazicem pe ex-președinte, deși domnia-sa știe că cel mai mare rău, inoculat pe acest fond genetic românesc, este reprezentat de ideologia comunistă și de aparatul ei de represiune, care a lăsat răni adânci, aproape mortale, în sufletul acestui popor necăjit și depersonalizat. Dar a omis să amintească (sau poate că amintește într-un alt volum) că acest popor, adus până la disoluția colectivității lui de către torționarii comuniști, a reușit să-și păstreze demnitatea prin cei câțiva reprezentanți rămași să apere ceea ce a rămas curat din civilizația românească oprimată crunt. Nu vorbim aici despre acei români care, din afara României, au luptat efectiv împotriva comunismului prin cultură și prin atitudine. Vorbim despre românii care au luptat din interior, cu mijloacele lor modeste dar curajoase, în același scop al salvagărdării demnității de a fi român și om într-o țară siluită de teroare și minciună. O Elisabeta Rizea sau un Gheorghe Ursu, ucis în beciurile Securității, pot fi exemple, din păcate camumflute până după Revoluția din Decembrie. Fără a mai vorbi despre Liviu Cornel Babeș, a cărui superbă iluminare a dat o șansă enormă tuturor românilor de a spera, nu în salvarea egoistă a libertății lor, ci în salvarea destinului lor național prin detestarea lașității lor seculare, devenită proverbială până și în afara granițelor. Așa cum Christos, prin răstignirea lui, a dat o șansă enormă umanității să creadă în iertare și mântuire, la fel și Babeș, (respectându-se, desigur, proporțiile), a oferit prin gestul său confirmarea că românii nu pot fi sortiți pierii ca neam atâta

timp cât lașitatea poate fi învinsă de un membru al acestei comunități. De-abia de acum devine clară ocultarea programată a “evenimentului” Babeș chiar și la câțiva ani după prăbușirea totalitarismului comunist în România. Oameni, care au jucat rolul cozii de topor în vremea comuniștilor, acum, sub înfățișări din cele mai democratice, continuă să acționeze la fel de ticălos ca în vremurile lor bune. Dovada este apariția atât de târzie a acestei cărți, dar mai ales, lipsa de interes general, indusă programat de diversele oficine și oficialități ale deceniului nouă, pentru personalitatea excepțională a unuia dintre puținii eroi autentici pe care i-a dat România în istoria ei recentă. Fiindcă despre Liviu Cornel Babeș se scrie și se vorbește extrem de puțin sau deloc, în ciuda faptului că, la valahi, cultul eroilor a fost considerat ca având o valoare intrinsecă în tradiția lor istorică bimilenară. Turma trebuie manipulată și în continuare în interese mașterice, cel puțin așa mai speră acele cozi de topor trăitoare azi în țara românilor ce se cred liberi și demni, ori evocarea și pantheonizarea unui Liviu Babeș le-ar strica socotelile făcute pe aceeași arginți câștigați cândva de Iuda. Atunci când Liviu Babeș va fi ridicat pe pedestalul eroilor neamului, când conducătorii aleși ai românilor se vor apleca în fața statuii lui, abia atunci se va putea afirma cu certitudine că Revoluția Română din Decembrie 1989 s-a încheiat. Ce speranțe vom putea avea pentru deceniile ce vor urma, după cum bine se întreba Emil Constantinescu? Răspunsul se află, inițial, aici, în fața flăcării încă nestinse a lui Liviu Babeș.

***

- A fost lume la înmormântare?
- Vai de mine! A fost îngrozitor de multă lume. Eu m-am speriat când am văzut puhoiul acela de oameni. Inițial crezusem că vom fi doar noi, cei câțiva membri ai familiei și poate ceva prieteni.
- Cine erau oamenii aceia?
- Nu pot să știu.
- Doamnă Etelka, vă dați seama că lumea a aflat despre cele petrecute în Poiană de la posturile de radio interzise. Evenimentul, incredibil pentru vremea aceea înghețată de teroare, a mișcat sufletele împietrite ale oamenilor obișnuiți. Gestul lui Liviu le-a redat speranța, iar ei au simțit nevoia să fie alături de acest om, aflat pe ultimul său drum. O solidarizare extraordinară s-a produs atunci, mai tare decât orice urmă de frică, de lașitate. Poate doar la 15 noiembrie 1987 să mai fi existat o asemenea reacție de masă. Fiți siguri că organele de represiune au sesizat pericolul ce mocnea în mulțimea aparent inertă. De aceea au existat acele eforturi extraordinare ale Securității, ale organelor de ordine, pentru a oculta sau diminua la maximum cele întâmplate. Pentru regimul lui Ceaușescu fapta lui Babeș devenise un pericol uriaș. Toată hădoșenia acelui regim a fost dezvelită în văzul turiștilor străini și români de schiorul care cobora înnebunit de combustia ce-l cuprinsese, și care, în ciuda durerii și groazei ce-l domina cu siguranță, a mai avut puterea și luciditatea să scoată de sub hainele inflamate cartonul acela galben cu textul care îi explica gestul disperat. Știți ce s-a întâmplat în realitate, ca efect al autoimolării de la 2 martie? Poporul român, atât de opresat și de redus până la stadiul sclavagismului de stat, a văzut că se poate, că în România mai există încă oameni cu demnitate și curaj. Că există eroi adevărați. Pentru câteva zile au simțit tentația vie a eliberării, au respirat aerul curat al speranței și au văzut în sacrificiul lui Liviu posibilitatea unei renașteri naționale. Nu sunt vorbe mari, doamnă, sunt realități! Spuneți-mi, vă rog, doamnă, coșciugul a stat în tot acest timp închis?
- Da, a stat închis tot mereu. Eu cred că a fost mai bine așa. Oamenii au vrut să mă protejeze. M-am tot gândit dacă acești oameni au fost binevoitori sau răuvoitori. Eu zis că și medicul acela a fost binevoitor. Și cei de la morgă au fost binevoitori...
- Înmormântarea a fost asistată de preot?
- Da, a fost preotul de la Biserica “ Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” .
- Unde l-ați înmormântat?
- La Cimitirul municipal.
- Deci, Liviu a avut parte de slujbă creștinească? Știți, de obicei, sinucigașilor nu li se acordă slujbă religioasă pe considerentul că acest act este un păcat biblic fundamental.
- Preotul a venit și acasă, a făcut slujbă și acasă și la biserică.
- Știți ce înseamnă asta, doamnă Etelka? Înseamnă că nu a fost considerat ca fiind sinucigaș, înseamnă că Liviu, de fapt, a murit de altceva. Este o presupunere gravă, dar toate aceste indicii duc spre o concluzie paradoxală, e drept, favorabilă ideii de mai înainte, că moartea i-a venit prea repede și nu urmare directă a flăcărilor, care nu l-au putut arde atât de profund și atât de letal. Misterul și explicația acestei morți se află, mai mult ca sigur , în mașina salvării care l-a transportat la spital.
- Îmi amintesc mereu despre fratele lui Cornel care devenise extrem de agitat după ce a fost chemat la spital de asistenta aceea. Se simțea foarte implicat, el îl văzuse pe Cornel după incendiere, el aflase probabil ceva, știa ceva...
- Cât timp a stat coșciugul acasă l-ați fi putut deschide? Dacă cineva dorea să-l deschidă, nu era nici o problemă, nu?
- Nu era nici o problemă.

- Dar n-a avut nimeni curaj să-l deschidă...
- Nu, nu...Iar eu mi-am propus să ascult cu strictețe sfatul medicului acela de la "urgențe". Doream să mă protejez, să mă apăr de spaima unei imagini care ar fi putut să mă afecteze tot restul vieții.
- Cât timp a stat coșciugul închis în casă?
- Trei zile. Joi s-a întâmplat nenorocirea, iar duminica a fost înhumarea.
- Ce i s-a scris pe Certificatul constatator de deces? Ați văzut acest document?
- Parcă am văzut ceva, dar nu îmi mai aduc aminte.
- Unde este acum acel act?
- L-a luat cineva, nu știu cine l-a luat. În zilele acelea am alergat mai mult singură. Eram pierdută cu totul și, chiar dacă m-au mai ajutat colegul acela și rudele, cu actele și cu banii am acționat singură și, iată, acum nu mai știu nimica.
- Doamnă Babeș, comportamentul lui Liviu prevestea un asemenea deznodământ? Era liniștit de felul său?
- Foarte liniștit, foarte liniștit... Eu eram cea revoltată de tot ce se întâmpla, eu eram singura care mai mârâiam, iar el se uita la mine și nu zicea nimic. Îl întrebam uneori revoltată: "Tu nu comentezi nimic, domnule?"
- Și totuși, cum se manifesta, în general, față de realitățile zilnice, față de viața pe care o ducea, față de Ceaușescu? Vă rog să-mi spuneți, nu vă fie frică, nu mai e cazul! Ce zicea?
- Ei, se mai revolta el, dar foarte rar, spunând mai mult pentru sine: "Nu se mai poate, nu se mai poate, nu mai suport!"
- Spunea că nu mai suportă!...
- Da, asta spunea atunci când era supărat.
- Avea probleme la serviciu?
- Eu auzisem că ar fi avut ceva probleme la o ședință de partid.
- A fost membru P.C.R.?
- Da, a fost, dar își predase carnetul de partid nu cu mult timp în urmă.

***

Nero de Scornicești

Aflăm de ce Europa, de pildă, a fost peste cincizeci de ani despărțită în două. Între Est și Vest a existat o Cortină de Fier uriașă, în spatele căreia milioane de oameni, cu culturi diferite, suferau la fel, în numele unor presupuneri lipsite de experiență istorică, lipsite de logica bunului simț și, mai ales, în absența programatică a lui Dumnezeu. Comunismul s-a dovedit a fi cea mai criminală himeră construită de om. Christos a fost dat jos de pe cruce pentru a face loc unui simbol fascistoid: secera și ciocanul. Tragedia creată de haosul ideologic, generat pe fondul mai vechilor ambiții imperialiste ale lui Petru cel Mare, s-a consumat diferențiat în sânul popoarelor acaparate în spatele cortinei. Românii au avut cea mai neagră prestație în această piesă de teatru, regizată în regim de teroare, pe care au fost obligați să o joace și cehii, polonezii, germanii de est, jugoslavii, ungurii, albanezii, bulgarii, ucrainenii, balticii. Ce particularitate românească a creat posibilitatea venirii la putere a celui mai odios conducător de stat dintre toți liderii comuniști europeni, parcă mai umani și mai deschiși unor compromisuri, decât acest Nero de Scornicești, cu deviații nu piromaniace, ci demolatoare?

La 19 martie 1965 avea să moară Gheorghe Gheorghiu Dej, prim-secretar al P.M.R., omul căruia românii "îi datorează" cea mai cruntă epurare din istoria lor. Tot ceea ce a avut mai bun neamul românesc a fost victimizat în cea mai bună tradiție stalinistă de acest individ abject ajuns în fruntea țării la modul cel mai nelegitim cu putință. Pușcăriile au fost eliberate de borfași pentru a face loc "dușmanilor" clasei proletare. În această categorie intrau, în primul rând, intelectualii ce nu vedeau cu ochi buni noile măsuri luate de clica moscovită de la București, fie că era vorba de politicieni, preoți, profesori, scriitori, medici. Printre "dușmanii de clasă" figurau de cele mai multe ori țărani simpli, care au refuzat colectivizarea forțată, muncitori cu vederi sindicale, așa încât tăvălugul comunist nu avea decât un singur criteriu: cu cât mai multe victime – cu atât mai multă teroare! Decesul dubios al lui Dej a însemnat, în prima fază, o senzație de ușurare pentru mulți cetățeni români, care sperau o distanțare reală de U.R.S.S., chiar în ciuda legendei că lui Dej i se datorează o relativă relaxare, în maniera unui Tito care rupsese complet relațiile cu Moscova. Spre nenorocirea românilor, răul făcut de Dej devenise deja ireparabil. Instaurarea ideologiei roșii peste capetele milioane de români a însemnat în fapt instaurarea sclaviei în numele unor principii aiuritoare și lipsite de legătură cu tradițiile lor

istorice. Aiudul, Sighetul, Piteștiul, Gherla, Poarta Albă, Periprava, Jilava, Balta Brăilei, canalul Dunăre-Marea Neagră, pentru a nu pronunța decât câteva nume odioase ale gulagului de la Carpați, sunt locurile, însemnate cu sânge, ale atâtor martiri uciși cu ură de acest regim odios, aflat într-o concurență a absurdului cu regimurile staliniste, despre care se vorbește că au depășit cu mult numărul victimelor produse de naziști în decursul celui de-al doilea război. Dispariția lui Dej a făcut posibilă constatarea spiritului de haită cu care se conduceau comuniștii din vârful ierarhiei de partid. Cel care știa să muște mai tare era urmat de ceilalți dulăi cu slugărnice și teamă. Fonful din Scornicești, abil și lipsit de milă, a beneficiat din star de sprijinul “cerebralului” Ion Gheorghe Maurer și a ordinărilor manipulator Emil Bodnăraș. Împreună au reușit neutralizarea lui Gheorghe Apostol, pe care Dej l-ar fi desemnat ca înlocuitor. În câteva zile numele lui Dej a fost renegat complet, ba mai mult, au fost declanșate acuze cu privire la gravele erori de conducere, punându-i-se în cârcă, pe bună dreptate, eliminarea criminală a lui Lucrețiu Pătrășcanu din viața politică și, mai apoi, din viața cea de toate zilele. Ceaușescu își făcuse loc cu coatele fără nici o jenă, stilul său obraznic și acuzator având câștig de cauză atunci și... încă pentru 24 de ani, spre nenorocirea unui popor vinovat că a reușit să dea lumii un asemenea monstru, care se autoconsidera sacru și providențial pentru poporul român. Paranoia avea să se cronicizeze după 1971, în urma vizitelor efectuate în China și Coreea de Nord, unde a fost fascinat de înregimentarea uriașă a populațiilor în slujba liderilor lor politici. **Vladimir Tismăneanu** în volumul său “**Condamnați la fericire**” (ed. Astra și Exo, 1991) redă extrem de precis evoluția catastrofală pentru români a acestui Nero de Scornicești: “*Ceaușescu începe o ofensivă obscurantistă similară campaniilor anti-occidentale și anti-intelectuale din anii stalismului pur și dur. În același timp, cultul personalității atinge dimensiuni paroxistice. Ceaușescu este glorificat în termeni ditirambici, este considerat strategul genial al fâuririi a ceea ce propaganda numește, cu o maniacală frecvență, >societate multilateral dezvoltată<. Prea puțini sunt acei care se opun acestui curs dezastroas. Aparatul de partid, excrescență parazită care trăiește simbiotic cu liderul suprem, îndeplinește fără murmur ordinele de sus.(...) foștii subalterni care îl încurajaseră pe Ceaușescu să se debaraseze de toate relicvele umane ale dejismului, sunt la rândul lor înlocuiți de o castă dominată de clanul Ceaușescu și, în primul rând, de cupul Nicolae și Elena. Aceasta din urmă devine numărul doi în partid și în guvern, controlor absolut al întregii politici de cadre. Incultura proverbială a acestei femei nu își avea egal decât în incredibila ei sete pentru putere.(...) Puterea se împarte între cabinetele unu și doi. Este perioada izolării internaționale combinată cu gigantomania de natură clinic paranoică. Centrul istoric al Bucureștiului este distrus, se demolează biserici și mănăstiri, se sfarmă fără milă orice urmă materială a civilizației precomunice.(...) Românii sunt sistematic înfometăți în numele teoriilor lui Ceaușescu despre alimentația rațională a populației. În apartamente se tremură de frig, cozile par să fie blestemul unei națiuni disperate. Ceremoniile cultului personalității devin tot mai mult ceremonii funebre. Spre a cita din jurnalul de epocă al unui intelectual brașovean: >Ceaușescu este un faraon care urmărește să transforme întreaga țară într-o sinistru piramidă în care se pregătește să se înmormânteze împreună cu întregul popor redus la condiția de sclavi.< Pe măsură ce regimul își mărturisește caracterul criminal, se intensifică și mișcarea de rezistență. Să menționăm aici cazurile unor intelectuali protestatari precum Paul Goma, Dorin Tudoran, Doina Cornea, Dan Petrescu, Mihai Botez, Mircea Dinescu și alții, care, în forme diferite, dar toți cu un imens curaj îndrăznesc să demaște ororile totalitare. În același timp, chiar la nivel de mase se trece pragul răbdării și se produc revolte spontane împotriva terorii economice și politice.”*

Generalul **Mihai Ioan Pacepa** ne oferă un tablou extrem de sugestiv al dictatorului, aflat în exercițiul nebuniei sale, în cartea “**Moștenirea Kremlinului**” (ed. Venus- 1993): “*În 1988 Ceaușescu a făcut publică vechea sa intenție de a șterge de pe suprafața pământului satele și comunele țării și de a le înlocui cu megalomane complexe agroindustriale. Totodată, el se dedică trup și suflet construcției noului său palat prezidențial care, în final, trebuia să fie mai mare decât Louvre și să aibă un imens Pantheon de marmură roșie pentru rămășițele sale pământești. Înainte de a părăsi viața lumească, Ceaușescu a dărâmat aproximativ 18 000 clădiri din inima Bucureștiului, spre a face loc monumentelor lui faraonice. În același timp, a supus populației României la o draconică raționalizare alimentară. Potrivit statisticilor românești, în anul 1988 fiecare cetățean a avut dreptul la numai 0,5 kg. cârnați, 10,5 kg. zahăr (o iluzie, deoarece zahărul lipsea aproape cu desăvârșire), 2,5 kg. făină, 8,5 kg. mălai și imensă cantitate totală de 10 ouă! Și cu această dietă mizerabilă românii erau obligați să aibă cel puțin patru copii, deoarece megalomaniacul Ceaușescu vroia să intre în istorie ca președintele care a dublat populația țării în timpul domniei sale.”*

O deosebit de grotescă imagine a cultului personalității o descoperim în cartea marelui artist plastic român, **Camilian Demetrescu**, intitulată **“Exil”** (Ed. Albatros 1997), în care își traduce un articol publicat în 1975 în ziarul italian **“Umanita”**, intitulat **“Ochiul lui Stalin”**. (Camilian Demetrescu locuiește din 1969, împreună cu soția Mihaela și cei doi fii, în Italia, unde s-a refugiat din cauza terorii comuniste): *“Pentru marile parăzi organizate în piețele roșii de la București, Moscova, Praga, Varșovia, Budapesta... cu ocazia grandioaselor sărbători din calendarul liturgic comunist, trebuiau să fie expuse portretele sfinților părinți ai revoluției: Marx, Engels, Lenin și Stalin. (și, am continua noi, Ceaușescu, cel care excela în iconografia grandioasă). Cine dintre voi nu a văzut la televizor măcar acele portrete ciclopice care ar fi stârnit invidia celui mai megaloman dintre faraoni? V-ați întrebat vreodată de cine erau pictate? Ei bine, eram noi, artiștii poporului, norocoșii autori. Vreți să știți cum erau realizate? Să luăm, de exemplu, portretul tovarășului Stalin. Enorma figură era împărțită în treizeci de panouri de doi metri pe doi fiecare. Treizeci de artiști, membri ai Uniunii Artiștilor Plastici din România, aveau sarcina să le picteze: câte un pictor la fiecare panou. Onoarea de a atinge părțile sacre ale personajului era rezervată celor mai pregătiți profesional și ideologic. Ochiul era apanajul șefului de echipă. În ierarhia aulică a pieselor anatomice urma, în ordinea importanței, gura – cu enigmaticul surâs dedesubtul mustăților marelui părinte al popoarelor – apoi nasul, împărțit în partea superioară și nări, deci două panouri și doi artiști, fruntea cu vastele orizonturi ale materialismului istoric – urechile, bărbia, obrații, părul (patru panouri), gâtul, uniforma militară a “generalissimului” cu steaua roșie, iar la urmă fondul. La fond, lucrau doisprezece artiști, muncă slab calificată: plata se făcea în raport cu importanța pieselor anatomice pictate. Maeștrii specializați în ochiul lui Stalin se numărau pe degete; aveau un dar deosebit în a ști să pună luminile la locul potrivit, după ce rotunjeau pupila ținându-și răsuflarea, manevrând penelul cu înalt spirit de responsabilitate. Maeștrii perfecționați în surâsuri revoluționare erau tot atât de rari și erau căutați până și în atelierele armatei. Arta nărilor, a mustăților marțiale, a pieptănăturilor lucioase, a uniformelor și epoleților, ori a cravateilor, cerea o bună pregătire ideologică, dar și o perfectă adecvare la regulile academice sovietice. Pentru a atinge nivelul maxim de măiestrie, pictorul trebuia să execute mereu același element anatomic sau de recuzită vestimentară. Pentru a asigura unitatea cromatică a imensului portret, șeful de echipă, de obicei maestrul ochiului, stabilea eșantioanele de culori. Vopselele erau pregătite în mari bidoane pe care scria: “roz Stalin”, “roz Engels”, “roz Marx” etc. Artistul își umplea gamela pentru o zi de lucru. Tot așa pentru culorile părului, hainelor, fondului. Barba biblică a lui Marx ocupa nu mai puțin de douăzeci de metri pătrați, divizați în cinci-șase panouri. La sfârșit, totul era montat pe schele uriașe. Timp de mai mulți ani am supraviețuit pictând portretul lui Stalin. Partea mea era, de obicei, lobul urechii stângi a marelui corifeu. Plată slăbuță, dar, de ce să mă plâng, ceva mai bună decât vopsirea fondului. Trebuia să mă socot norocos.”*

Am insistat în mod special pe acest text nu atât din dorința de exprima umilința celor care trebuiau să lucreze împotriva chemării lor de artiști, ci pentru că și Liviu Babeș a fost un autentic artist plastic. Este lesne de închipuit care ar fi fost reacția lui în fața unei asemenea destăinuirii. Ar fi murmurat o înjurătură? Sau ar fi râs gros, în ciuda sufletului său chinuit? În fața unei asemenea ipostazieri nu există o altă reacție imediată decât stupefarea urmată de hohot. Acelaș tip de imagine, de data asta a unui Ceaușescu dominat de celebra lui cravată “cu plachiuri” (pentru a se pierde detaliul unei urechi ușor asimetrice), nu putea stârni venerația privitorului tocmai din cauza solemnității forțate a chipului, îndeobște tâmp din cauza unei musculaturi faciale deficitare, care producea acele grimase și bălbăieli penibile în timpul “fulminantelor” sale discursuri, dar și din cauza primitivismului său funciar, insinuat într-o manieră subtil lombroziană, în ciuda eforturilor disperate ale artistului-fotograf sau al cameramanilor televiziunii de a-l scoate cât mai inteligent cu putință. De mutra oficială a lui Ceaușescu se putea râde lesne, dictatorul având trăsăturile, mai de grabă, ale unui măscărică decât ale unui om politic conștient de greutatea propriei valori, dar teama privitorului de-a i se surprinde ironia (din priviri, din gesturi, din vorbe) de către cineva, care l-ar fi putut turna “la organe”, îl obligau la seriozități implicite. Și cum ochiul se obișnuiește repede cu toate neplăcerile estetizante, figura “geniului Carpaților” ar fi început chiar să devină simpatică și, de ce nu, venerabilă pentru mulți lingăi. Pentru generațiile născute între anii patruzeci-șaizeci ai secolului trecut a rămas vie în memorie tensiunea nervoasă dominantă în preajma sărbătoririlor de la unu mai și 23 august. Era obligatorie ieșirea la defilare cu întreprinderea, încolonarea în ordine și disciplină, dar și suportarea în mâini sau pe umeri a recuzitei propagandistice. Cei care primeau în răspundere pozele lui Nicu și ale “academiciei” aveau din partea conducerii întreprinderii și a secretarului de partid o încredere deosebită, aceștia erau oamenii cei mai devotați, dar și cei mai antipatizați din întreg colectivul. Dar nimeni nu privea tablourile cu respectul care ți l-ar fi inspirat o icoană sau chipurile unor ființe iubite, simpatizate, deși, în concepția dictatorului, noua religie a comunismului din România impunea formarea omului de tip nou, dator să muncească neconținut și să-l adore pe el, fiul cel mai iubit al poporului român. O blasfemie care l-a costat viața în chiar ajunul Crăciunului. Tablourile, înfățișându-i pe “prea iubiții” neamului și pe prea “genialii” precursori, erau de fapt ignorate de toată lumea, fie ele în birouri, pe străzi, săli de clasă, tribune. Dar să află până la detaliu modul de pictare a marilor panouri, expuse pe clădiri și tribune, cu eforturile de rigoare ale unor artiști transformați în umili zu-gravi, nu e altceva decât dezbrăcarea până la nuditatea expresiei a condiției de artist într-o țară a miriapozilor

fără nume. La așa ceva, Liviu Babeș ar fi râs din toată inima! Ne gândim că râsul l-ar fi mântuit, dacă nu cumva Liviu nu a și murit cu zâmbetul pe buze în fața imensei farse pe care a fost obligat să o trăiască. “*Știi ce înseamnă să-ți vină să leșini de râs și să n-o poți face; să-ți înăbuși nevoia de a-ți da drumul într-un hohot eliberator. Dictatura se va sfârși când mulțimea nu-și va mai putea înăbuși hohotul și va exploda. Dar până atunci poporul român va trebui să-și muște buzele și să aștepte. Minciuna nu este încă coaptă*” (**Camilian Demetrescu**, ibidem, extras dintr-un articol publicat în 1975 în publicația italiană “Umanita”).

De-abia de acum devine totul clar. Liviu Cornel Babeș s-a stins din viață arzând într-un hohot imens de râs ! Peste doar nouă luni hohotul lui s-a transformat într-un cor de proporții naționale. Atunci, în decembrie 1989, românii au constatat că tablourile oficiale erau niște kistchuri ordinare. Le-au distrus cu furia hohotului eliberator. Umorul românesc este inepuizabil, cum inepuizabile sunt curajul dar și lașitatea românești. Atunci când umorul la români va deveni mai puternic decât lașitatea, România se va arăta a fi una dintre superputerile lumii!

***

- Deci își predase carnetul de partid?
- Am aflat asta ulterior. Mi-a spus cineva că soțul meu se tot plângea la unii colegi că dorește să-și schimbe locul de muncă pentru că la serviciul ăla erau peste tot codoși, informatori, oameni de nimic, care se ocupau numai de ticăloșii. Locul ăsta de muncă îi creea mari nemulțumiri. Îl întrebam: “De ce nu pleci?” A vrut să plece la o altă întreprindere, situată pe lângă uzina “Steagul Roșu”, unde era șef un fost șef de-al meu, care mi-a promis că-l ajută. Când s-a prezentat pentru formele de transfer, omul de la “cadre” i-a spus că nu-l poate angaja pentru că la dosarul personal figura cu rude în străinătate. Avea un unchi în Austria. Venise acasă complet debusolat, era furios cum nu-l mai văzusem. Unchiul lui plecase din țară în timpul războiului, nu se mai întorsese niciodată, iar noi nu ținusem nici o legătură cu el.
- Avea Liviu probleme cu somnul?
- Da, de un timp începuse să aibă insomnii.
- Cu prietenii se comporta normal? Avea față de ei reacții de revoltă pentru ceea ce se întâmpla?
- Ar fi vrut el să le spună prietenilor ce are pe suflet, dar nu prea avea cui. Tutoror le era frică, le era frică unii de alții.
- Și totuși, din comportamentul lui nu reieșea ceea ce avea de gând să facă?
- Nu, nici o clipă nu mi-a trecut prin cap vreo bănuială.
- Poate din picturile lui să iasă la lumină partea scunsă a vieții lui.
- Într-adevăr, acum înțeleg mult mai multe privindu-i lucrările. Dar atunci mi se părea normal să aibă ideile lui, chiar și așa de pesimiste cum se arătau a fi.
- Când picta Liviu? Cum își oferea el acest timp prețios dedicat creației?
- În primul rând trebuie să vă spun că soțul meu era un om extrem de iute. Venea acasă, mânca și se retrăgea în camera, unde își avea amenajat atelierul, și se apuca de lucru. Trăiam relativ liniștit. Eu aveam preocupările mele gospodărești, el pe ale lui, artistice.
- Îi plăcea să bea?
- Nu, vai de mine...Și când mergeam la câte o sindrofie, servea cu extrem de multă măsură.
- Citea?
- Da. Îi plăcea lectura. Avea, deasemenea multe cărți legate de pictură, avea albume, cataloage, colecționa cărți vechi. Stătea ore în șir prin anticariate.

***

Mămăliga cu fitil lipsă – o diversiune

O critică a totalitarismului ar cuprinde exclusiv reguli preformate în jurul unor personaje ale istoriei, definite ca făcând parte din gruparea liderilor cu programe împotriva libertăților drepturilor omului. Istoria modernă a umanității și-a constituit o marotă în jurul acestei sintagme, devenită pretext și simbol al rațiunii în politica statelor considerate democrate. În fond, fiecare etapă și-a avut utopiile ei, importantă era capacitatea cu care popoarele asimilează toate aceste teorii utopice, fără sacrificii care să altereze fundamental în planul existenței lor tradițional specifice. Este adevărat că principiul respectării drepturilor omului, ca regulă obligatorie în dinamica politicilor interne și internaționale, este la această oră cea mai corectă abordare a axiologiei politice mondiale, deși are doza lui crescută în utopie, atâta timp cât “la multele bordeiuri, la fel de multele obiceieri” face din dezideratul principiului comun o problemă secundară intereselor interne ale fiecărei națiuni. Din acest punct se scapă de sub control aplicarea general echilibrată a acestui principiu al egalității libertății drepturilor omului indiferent de fruntarii, acceptându-se tacit ideea că în interiorul lor,

statele, având interese interne mai înalte, devin totalitare prin impunerea unor reguli care...de regulă diminuează sau chiar încalcă generozitatea textelor privind libertățile omului. Importantă rămâne conveniența sub auspiciile căreia se elaborează legislația internă, în așa fel încât principiul respectării drepturilor omului să fie cât mai puțin posibil afectat. Ceea ce reprezintă, totuși, o victorie a rațiunii umane, în ciuda faptului că, tocmai din acest motiv, utopia își arată și mai luxuriant fața. Fiecărui stat, împins de necesități interne imperioase, i se cere să nu abuzeze prea mult de (dis)funcțiile lui discreționare tocmai în spiritul logicii axiologice mai sus pomenite, deși se recunoaște în mod evident că terorismul de stat este o realitate cu adevărat vorace și de neînălțurat cu atualele mijloce. Cu atât mai mult țâșnește ideea de utopie în jurul căreia se spun cuvinte atât de înălțătoare la O.N.U. și în alte organisme internaționale. Nimeni nu recunoaște oficial această neputință pentru că s-ar distruge astfel cel mai frumos mit de după Christos, în jurul căruia umanitatea palpita cu seriozitate și naivitate în același timp. *“Prilej, aici, pentru a descoperi ce anume deosebește între ele puterile moderne. Nu absența sau prezența terorismului de stat (totalitar), întâlnit pretutindeni, ci ineseși condițiile în care poți lupta împotriva lui – acele posibilități foarte concrete de a-ți spune părerea, de a face grevă, de a manifesta, de a cere socoteală celor mari, de a opri un război colonial sau imperial, sau de a interzice ca el să înceapă în secret. Nici un stat major n-a acordat asemenea libertăți; ici și colo, ele au fost luate, mai mult sau mai puțin, niciodată întregi, totdeauna provizorii – acele diferențe neglijate de Istoria pe care o organizează maestrul gânditori constituie totuși fericirea, iar pentru alții nefericirea, acestui secol.”* (Andre Glucksmann – **“Maestrii gânditori”**, ed. Albatros, 1995). Astfel, Glucksmann oferă o evidență clară, pentru orice observator aflat în afară, a factorilor care fac diferența dintre diversele regimuri politice ale lumii. Factorii se referă la totalitatea condițiilor oferite chiar de către stat individului care vrea să se opună acestui totalitarism intern, reprezentat, în primul rând, dar nu în exclusivitate, de dictatura legilor. Iată de ce totalitarismul comunist a trebuit să fie scos complet din scena istoriei. Nimic din ceea ce se producea în interiorul statelor comuniste nu avea legătură cu drepturile omului, ba mai mult, individul uman devenise un fel de sclav modern, cu un singur drept și obligație: să muncească necondiționat pentru propășirea statului comunist, ceea ce era o altă utopie, în totală contradicție cu prima. O utopie grotescă și inacceptabilă pentru că funcționarea ei se baza pe desființarea tuturor libertăților umane, inclusiv pe cele religioase, ceea ce predispunea la dezumanizare – pericol imens pentru existența întregii civilizații umane. Dintre toate, totalitarismul regimului ceaușist a întrecut orice măsură a bunului simț, mult atrofiat în numele unor ideologii aberante. Nici un fel de tentație a exprimării libere a individului nu era permisă, poate doar cea a adulării. Aici, în materie de encomiastică oficială, exista o libertate nelimitată, ceea ce transforma creația și inițiativa individuală în prostituare. Mai exista încă o libertate: cea a delațiunii. Această ocupație, stimulată pe toate căile, alături de cea a adulării, reușise să aducă individul la cea mai de jos treaptă. Dintr-un popor cu coloană vertebrală, românii se transformaseră în meduze, trăitoare în turburele lichid amniotic al comunismului autohton. Terorismul de stat la români devenise opac și intangibil la orice încercare din interior de a-l contesta, printr-o represiune adusă la extrem. Dar ceea ce era și mai grav reprezenta faptul că acest tip de terorism nu se mai putea armoniza nici măcar cu celelalte din cadrul sistemului comunist mondial, din cauza ambițiilor paranoide ale liderului Ceaușescu, ceea ce producea o izolare accentuată cu consecințele de rigoare.

Suferința românilor a fost imensă, peste orice înțelegere, dar supușenia valahă, extrem de permisivă cu mofturile dictatorului, a permis instalarea acelei stări jalnice, fără comparație în lumea civilizată. Dacă 1956 a adus o primă breșă în monolitul de ipsos al comunismului european prin revoluția din Ungaria, dacă polonezii au reușit o altă formă de organizare decât cea controlată de stat – gruparea sindicală Solidarnosti, românii au îndrăznit și ei o revoltă subterană, la propriu, prin minierii din Valea Jiului, cărora, odată cu cărbunele din plămâni, le ajunsese și cuțitul la os. Tot românii au creat o defecțiune uriașă în sistemul informativ al blocului socialist prin fuga în Vest a generalului de securitate Ioan Mihai Pacepa. Pentru ca, la 1987, Brașovul să cutremure sufletele înghețate, nu de frig, ale conducătorilor “prea-iubiți” de la București. Nu trebuie omis sub nici o formă faptul că cea mai aprigă rezistență la implementarea comunismului într-o țară europeană s-a petrecut în România anilor ‘48-’58, când adevărați patrioți s-au sacrificat pentru cauza românească într-o țară încăpută pe mâna sovieticilor. Din teamă pentru neliniștea cronicizată a poporului român, propaganda comunistă, mână în mână cu Securitatea, au legendat tot ceea ce se afla în afara controlului strict al organelor, în așa fel încât informațiile să parvină invers decât erau în realitate. Secretomania devenise un mod de viață, iar dezinformarea programată, mecanismul de ungere al acestui mod. *“Totul era secret: microfonul din casă, bastonul cu șoc electric, existența formațiunii USLA, rețeaua informativă, spionajul extern, diversiunea ideologică, dezinformarea organizată, înscenările menite să compromită unele persoane nevinovate, combinațiile informative, legendele, activitățile de contrainformații militare, urmărirea ambasadelor. Era secretă percheziția domiciliară, arestarea unor persoane acuzate de activități antistatale, ridicările de înscrisuri, chiar și viața noastră cea de toate zilele, a tuturor celor care ne-am chinuit în acest spațiu mioritic, pentru întreaga lume civilizată și liberă...Este ușor de înțeles de ce o asemenea viață de sclavi moderni, tolerați cu >îngăduință părintească< la curtea faraonului nostru – fiindcă, pe drept cuvânt, era numai al nostru și nimeni din lume nu îl revendica, nu-l dorea și nici nu-l agreea – nu putea fi etalată în văzul lumii: pentru a nu se cunoaște cumplita mizerie, materială și spirituală, în care*

ne-am zvârcolit, spre a nu se sesiza fantasticul deșert politic pe care l-a creat sistemul totalitar al dinastiei Ceaușescu, deșert pe care noi, azi, în cumplita noastră ignoranță, îl transformăm, pe alocuri, într-o junglă politică, căutând să ne devorăm semenii, aidoma felinelor înfometate, numai pentru motivul că vorbesc o altă limbă sau gândesc altfel (...) (Nicolae Ceaușescu) *care mai sălășluiește în noi toți, acel infam care ne-a răpit în mod brutal tinerețea și copilăria. Am trăit mulți ani cumplii pentru generația noastră în universul obscur al >zborului deasupra unui cuib de cuci<, fără să fim total conștienți de această realitate deprimantă, cu sufletele în suferință, suflete care aspirau spre lumină, deși zăceau otrăvite de teroare, cu trupurile alterate(...)* (**“Piramida umbrelor”, Roland Vasilevici**, Editura de Vest, Timișoara 1991).

Majoritatea românilor a fost transformată într-o masă de indivizi lași, fără personalitate, fără puterea opiniei personale, factorul volițional individual fiind orientat exclusiv spre dobândirea micilor avantaje existențiale. Lipsa vata din farmacii, femeile nu aveau altă grijă decât să o obțină uitând de alte necesități mai puțin presante, nu se găseau chibrituri, lumea alerga după ele fiindcă nu mai aveau cu ce aprinde focul, nu se găsea pencilină, oamenii se așezau la cozi așteptând “să se bage” dis de dimineața în farmacii în cantități limitate... Și uite așa, din grija pentru aceste mărunțișuri esențiale, oamenii uitau că trăiesc la nivelul ultim al supraviețuirii. Răspunsul oamenilor la stimulii manipulatorilor era comparabil cu cel al experimentelor pavloviene, făcute pe câini, pentru crearea reflexului condiționat. Crizele mărunțișurilor făceau parte din această campanie de manipulare-dezinformare cu rol precis în spălarea creierului. Prin asemenea metode era lesne de inoculat lașitatea în sufletele unor oameni care își câștigaseră în decursul istoriei o demnitate aparte, cea a scutului creștinătății în fața invaziei păgânilor de tot felul. Din păcate, păgânitatea comunistă a fost atât de puternică și de perfidă încât scutul istoric creat de acest popor a fost spulberat fără milă. Timp de 45 de ani, chiar mai mulți încă, ateismul păgân comunist și-a făcut de cap pe aceste pământuri ale lui Dumnezeu. Oricine s-ar întreba justificat de ce Domnul a lăsat acestui popor suferințe fără seamăn, în condițiile în care menirea lui era una mesianică, de atleți ai lui Christos, aici la porțile unui Orient antichristic în permanentă expansiune? Explicația lipsește judecății umane, dar este cert că puterea lui Dumnezeu a fost mare cu noi, românii, fiindcă, întorcându-și fața spre noi, ne-a oferit marea șansă a eliberării de satana. De ce s-a așteptat așa de mult? O explicație (in)suficientă ar fi: ... *răspunsul îl putem da numai noi, cei care am trăit aici și am cunoscut dimensiunile reale ale aparatului de represiune pe care l-au făurit Ceaușescu și acoliții săi. Inchiziția modernă a dictatorului a funcționat aproape perfect, bazându-se pe diverse inovații, care ar fi stârnit mânia chiar a Gestapo-ului, cum ar fi anchetarea în tură permanentă până la epuizarea fizică și psihică a celui cercetat, anchetatorii rulându-se din patru în patru ore într-un interogatoriu neîncetat, timp de mai multe zile, pe baza unei scheme tactice denumite plan de anchetare, cu prevederea strictă a întrebărilor; a ordinii anchetatorilor; a comportamentului lor diferențiat: unul să impună un ritm alert, precipitat, arborând o alură de coleric, iar următorul să dea dovadă de larghețe, de îngăduință și să sublinieze că ar fi bine ca învinuitul să recunoască totul, pentru a evita o întâlnire cu nebunul acela nervos, care ar putea să folosească și bastonul... Această stratagemă de tip ceaușist era însoțită și de folosirea mecanismelor de detectare a minciunii, gășibile nu numai la Direcția a VI-a din Departamentul Securității Statului, ci și la inspectoratele din teritoriu, ci și de sinistrul disc rotativ, luminos, în fața căruia era așezat împrișinatul, cu ochii fixați în direcția becurilor; aflate într-o neostoită mișcare de rotație... Și câte alte aparate, folosite cu aprobarea aceluia care a fost etichetat după Revoluție paranoic, schizofren, dement, profanatorul neamului, geniul demolator; piticul sadic, megalomanul, nebunul din Scornicești sau din Tătărai, fonșănitul, gângavul, debilul mintal, prostul neamului, agramatul, analfabetul, specialistul în toate, măscăriciul, cretinul, atotștiutorul, foame-vodă, hoțul de valize, cizmarul, josnicul, impotentul intelectual, indicație prețioasă, cel mai iubit arierat și... Acest Tartarin din Tarascon al României n-a cunoscut în mod sigur fantasticul adevăr pe care ni l-a transmis Pliniu cel Bătrân: >Ne sutor ultra crepidam<, adică >cizmarule, nu mai sus de sandale<. Iar savanta, o messalină urâtă și vulgară, cu temperament de pește fiert la bătrânețe și cu pretenții de jună, nu se jena să se scobească în nări și să-și scarpine fesa în văzul colaboratoarelor sale.”* (**Roland Vasilevici**, ibidem). Este de notorietate faptul că Elena Ceaușescu îi disprețuia profund pe românii sărmani. Văzându-i la cozi, “savanta” se exprima în cel dur mod cu putință; “Viermi nenorociți! Nu se mai satură odată!” La nivelul Comitetului Central se auzeau deseori imprecății la adresa “acestui popor imbecil”, care nu înțelege defel eforturile geniale ale lui Ceaușescu. “Această seminițe nici nu-l merită pe marele strateg al secolului XX. Primitivii de români nu vor înțelege niciodată că el este salvatorul neamului și, ca atare, trebuie conduși în forță”. Economia economică și națională trebuia întreținută prin economia terorii, fiindcă românul lăsat liber duce la dezordine, la creșterea criminalității. Deasemenea, se amintea deseori despre explozia demografică a țiganilor și înțigănirea românilor în unele zone ale țării prin căsătorii mixte, prin preluarea de obiceiuri și de limbaje specifice. Poporul de la Carpați trebuia forțat să creadă într-un singur erou, să fie naționalist, să urască tot ceea ce ține de capitalism și liberalism. Acest popor era condamnat pe viață la comunism – pedeapsă capitală pentru delictul de a fi român într-o țară siluită de neromâni! Deținutul colectiv fusese coborât din regnul uman la cel nevertebrat, de meduză.

Chestia cu mămăliga cu fitil lipsă devenise o diversiune ordinară, tocmai din dorința de a diminua capacitatea de răspuns a românilor în fața unor atacuri la adresa fibrei, ființei și vieții lor, prin efectul bagatelizării demnității naționale, atât de greu de urnit. Românii se revoltă individual arareori, iar atunci când o fac în mod colectiv sunt obligați ori de iminența morții, ori de anumiți factori care exced posibilitățile lor interne (vezi 1821, 1848, 1877, etc.)

O extraordinară lovitură primită de regimul concentraționar din România a venit din partea unui singur om, un modest tehnician, pictor amator, tatăl unei fete, trăitor în orașul care a dat țării prima lozincă anticeaușistă din istoria României, strigată pe străzi în 1987 de către muncitorii de la uzinele “Steagul Roșu”, care au intuit prea bine cam de la cine le vin necazurile. Prima oară, mămăliga s-a aprins în munți în deceniul cinci, apoi în adâncurile pământului, deceniul șase. Dar a luat foc de-a binelea în “primul oraș comunist al țării”. Spre întristarea celor ce l-au botezat atât de nepotrivit, tocmai de aici a plecat scânteia. Populația de meduze a înțeles că se poate trăi și vertical, că, de fapt, starea de vertebrat era ocultată prin ideologii strâmbe și inumane. Muncitorii de la 15 Noiembrie 1987 au spart primii acvarii și au dat foc mămăligii. O parte din populația țării devenise popor, și chiar dacă represiunea a stins imediat pârjolul, oamenii au constatat că se poate. Relativa tăcere care s-a așternut peste țară după acel noiembrie năucitor a fost spartă peste doi ani de un singur om, care s-a ridicat singur împotriva unei orânduiri care insista în a le inspira subliminal oamenii că, de fapt, condiția lor este cea de ființă mucilaginoasă și nu din cea de categorie superioară, dotată cu schelet și rațiune. Acel om a fost pictorul Liviu Babeș, cel care a îndrăznit o metodă infailibilă și imposibil de prevăzut și de evitat de către păzitorii acelui “rai” comunist. Fitulul care a luat foc la 2 Martie 1989 a ars sublim, pregătind marea explozie a lui Decembrie 1989. Cei care au spus că mămăliga nu explodează s-au înșelat amarnic. A doua zi după mărțișor, o torță vie a străluminat singurul adevăr de care se temeau toți tortionarii: sfârșitul lor se apropia cu pași repezi, neiertători!

***

- Textul “Stop morder, Auschwitz-Brașov” trebuia să-l fi inspirat de undeva. Știți cumva când l-a scris?
- Nu știu, dar am aflat ceva amănunte abia după Revoluție de la un domn de la Asociația “15 Noiembrie 1987”, care mi-a vorbit despre faptul că aceste text era scris pe un carton galben. Aflase și el de la Securitate, că s-a dus să întrebe după ce s-au organizat în asociație după 1989. Așa i-au spus ăia. Am fost și eu să mă interesez, dar pe 8 martie 1989. Îmi amintesc că toată lumea serba Ziua femeii. Iar eu nu-mi găseam locul. Cu mine nu mai vorbea nimeni. Toți fugeu de mine. M-am trezit pe lume deodată singură, fără prieteni. Telefonul nu mai suna deloc. Dacă apelam eu pe cineva simțeam că sunt evitată. Așa că, pe 8 martie am ieșit din casă, nu mai suportam închisoarea de acasă. Am ajuns în preajma Teatrului dramatic și am văzut vis a vis Procuratura. Știam că de cazul soțului meu se ocupase procurorul Șaramet. Nu știu cum de am avut curajul, eu care sunt o mare timidă, să calc în clădirea Procuraturii.
- O fi același procuror Șaramet de astăzi?
- Eu cred că e același. Am trecut pragul Procuraturii de parcă cineva m-ar fi condus acolo și am căutat din ușă în ușă până am reușit să-l găsesc pe domnul procuror. M-a primit imediat. Era elegant îmbrăcat, arăta frumos. M-a ascultat tot timpul cu atenție. Eu simțeam nevoia să-i mărturisesc cât de bine am trăit alături de Cornel, că ne-am căsătorit din dragoste. Nu mi-a spus nimica rău, nu m-a dat afară, m-a ascultat până la sfârșit. Dar precizări despre Cornel nu mi-a dat deloc.
- Ar fi interesant ce ar putea spune azi domnul procuror. În fond, domnia sa a instrumentat un dosar fără efecte juridice imediate, eventual ar putea fi depozitarul unor informații extradosariale. Bănuim că piesele de la dosar erau edificatoare pentru închiderea acestui caz. În fond, decisiv a fost actul medical de deces, care probabil stipula clar autoincendarea cauzatoare de moarte.
- A fost extrem de civilizată: parcă și dânsul mi-a pomenit despre hârtia aceea galbenă. Oricum, eu am vorbit mai tot timpul, iar dânsul m-a ascultat cu răbdare.
- Spuneți-mi, am înțeles că relația dumneavoastră de familie cu Liviu era bună. Erați fericită cu el?
- Ne împăcam foarte bine. Ne-am căsătorit după cinci de prietenie. Eu zic că ne potriveam unul cu altul.
- Era armonie în casa dumneavoastră. Deci nu se poate spune că gestul lui Liviu ar fi putut să fie urmarea vreunei eventuale situații familiale precare.
- Nu, nici vorbă.
- Cu Liviu ați întemeiat o familie mixtă din punct de vedere etnic. Ați pus, cum se zice, de o familie tipic ardelenescă. Un român cu o unguroaică.
- Un ortodox cu o reformată. Părinții lui nu prea m-au agreat. Dar au acceptat până la urmă.
- Cine se considera mai tare în casă, el românul, sau unguroaica?

- Noi nu am avut nici o disensiune de acest gen. Am trăit în armonie, cum trăiesc atâtea familii ardeleneghi. Cununia religioasă am făcut-o la ortodocși, iar fiica noastră e botezată tot ortodox.
- Era, totuși, un om vesel, Liviu?
- Ooo, în anturaje el era întodeauna animatorul. Știa o groază de bancuri bune. El chiar spunea că bancurile salvează acest popor de la dispariție. Știa, deasemenea, să danseze foarte bine. De multe ori eram invitați de dragul prezenței lui optimiste, pline de bună dispoziție.
- Și totuși, ar putea exista în viața lui vreun prieten căruia să-i fi mărturisit lucruri care nu se pot spune nici măcar soției?
- Nu, pentru că el n-ar fi spus nimănui, sub nici un chip, ceea ce el planifica.
- Nici cu fratele lui nu comunica mai îndeaproape?
- Cornel a fost un om extrem de tare, un caracter uriaș, care a știut bine că destinul lui se va opri undeva pentru a salva, dacă nu comunitatea întreagă, măcar să se salveze pe el din mizeria morală în care trăia, dar să se salveze cumva exemplificator pentru ca acest fapt să nu se petreacă în anonim, la fel cum nu se putea bucura în anonim să danseze, să glumească și, mai ales, să picteze. Doar el nu picta pentru el, era totuși membru al Uniunii Artiștilor Plastici Amatori, avusese tablouri expuse, era apreciat.
- Povestea a devenit mult mai limpede acuma, dar și...mai confuză în același timp. Din cauză că, iată, nimeni nu a văzut încă dosarul de la securitate al lui Liviu Cornel Babeș. Din păcate, dar și din fericire, cartea dedicată soțului dumneavoastră trebuie să vadă lumina tiparului acuma, în urma ofertelor primite pentru finanțarea tipăririi ei. Alegerile locale sunt foarte aproape, iar cei care susțin editarea acestui volum doresc această carte pe piață până atunci. Nu mai e timp și pentru lecturarea acestui dosar, mai ales că accesarea unui asemenea tip de document este și azi, la 15 ani de la moartea lui Babeș, o chestiune delicată, cum de altfel delicate sunt toate dosarele cerute spre lecturare. Atât de dură și de bine organizată a fost represiunea comunistă încât nici azi nu o putem demola completamente. Dacă germanii și-au dărâmat complet zidul în câteva zile, noi am rămas încă, după atâta vreme, în spatele unei cortine nevăzute, mai mătăsoasă e drept, care își bate joc de noi cu aceeași cruntă indiferență de ideea unui drept al omului de a fi liber și de a-și cunoaște trecutul pentru a-și construi o perspectivă. Poate într-un viitor volum, revăzut și adăugit, să putem cuprinde și culisele acestui caz de senzație. La această oră ne bazăm pe deducții și pe depoziții incomplete sau afectate de uitare și de slăbiciuni sentimentale firești. Deasemenea ne bazăm pe niște analize factologice și artistice. Dar cel mai important document-mărturie este acest interviu cu dumneavoastră, doamnă Babeș. Cel mai apropiat om de Liviu ați fost dumneavoastră. Vă pun o întrebare grea. Faptul că Liviu Babeș a pornit prin tentația sinuciderii spre actul lui eroic, deși suntem convinși că nu din această cauză a murit, pare un gest de lașitate față de familia lui, lasându-și copilul și soția fără apărare, fără sprijin. Cum vedeți această ipostază?
- Eu așa am considerat atunci, chiar multă vreme după aceea am văzut în gestul lui o lașitate.
- Și totuși, gândiți-vă, dacă nu și-ar pus alături de trupul lui prăbușit cartonul acela galben, nimeni nu ar fi știut pentru ce a făcut-o, s-ar fi putut declara că a fost un gest de lașitate, că a abdicat de la lupta cu viața. Or el, dându-și foc în semn de protest, a declanșat o luptă nemaipomenită cu viața, dar nu împotriva ei, ci pentru salvarea ei, obținută prin gestul suprem al sacrificiului personal.
- Într-adevăr, mesajul lăsat la rădăcina bradului a schimbat pentru mine și Gabi tot rostul acelei întâmplări groaznice. Toată lașitatea cu care îl acuzam în sufletul meu s-a transformat deodată în ceva extraordinar.
- Adică, în ochii dumneavoastră și ai copilului el devenise un erou!
- Da, eu îl consider un erou pentru că prin gesturi puține ne arăta că nu este de acord cu lumea pe care o trăia, pentru ca, de fapt, adevăratul gest, cel de pe urmă, să demonstreze ce fel de om era, ce curaj și ce demnitate avea! Cu puține cuvinte ne făcea să înțelegem, să deducem mai mult, că în societatea lui Ceaușescu valoarea se distrugea continuu. Avea ce avea cu valoarea umană, căreia nu i se permitea manifestarea liberă. Spunea că personalitatea umană se sufocă și nu este lăsată să iasă la iveală. Era foarte supărat din acest motiv. Eu l-am mai săcâit cu întrebarea: "Crezi că dincolo e mai bine?"
- Ce însemna, de fapt, acest "dincolo"?

***

Despre psihologia mulțimilor

Să vedem ce reprezintă, propriu zis, o mulțime? O pârtie de schi, în plin sezon alb, plină cu indivizi veniți din țară și din străinătate să se destindă, să facă sport, fiecare din ei cu gândurile lor, cu idealurile lor individuale, cu preocupările lor constante. Se întâmplă, însă, un accident. Dintr-odată, dispoziția psihologică a acestor turiști se schimbă. Toți sunt emoționați, toți se întrebă la unison ce s-a întâmplat, fiecare și-a părăsit

gândurile personale de până atunci, pentru a lua parte la frământarea comună. Pe această parte s-a format o stare sufletească de grup. Psihologiile individuale de adineaori au cedat și în locul lor s-a instalat o psihologie nouă, a unei colectivități, care se comportă ca un singur tot, cu o strânsă unitate mentală. Unul dintre cercetătorii care s-au ocupat de aproape de psihologia mulțimii, Gustave le Bon, pretinde că indivizii prinși în atmosfera vibrantă a unei mulțimi ce se agită cunosc o anume stare de fascinație, asemenea cu cea a hipnotizatului când se află sub puterea hipnotizatorului. Relația mulțime – individ se manifestă sub aceste auspicii de transfer de sugestivitate și emotivitate. Mulțimea hipnotizatoare poate anula indivizilor, cu unele particularități de personalitate, unicitatea și permanența instinctului lor de conservare. Formarea unei stări sufletești de grup capătă caracterul unui singur tot. Generalizând, se poate spune că în anumite circumstanțe o aglomerare de indivizi capătă caractere noi, diferite de acelea pe care le au în mod individual, izolat. Ideile personale, sentimentele unice, individualizate, concepțiile, chiar caracterul fiecărui individ, se aplatizează într-un sumum unitar, cu o personalitate colectivă unică. Panica, de pildă este în măsură să desființeze, la un moment dat, individualitățile și să le localizeze în acel suflet colectiv cuprins de aceeași panică acaparatoare. Același fenomen se poate petrece în orice condiții de stres, fie el negativ sau pozitiv. Asociația îi transformă pe indivizii pe care îi asociază. Oricât ar fi aceștia de diferiți când îi analizăm separat, între ei se realizează o strânsă unitate mentală. Psihologia mulțimii are trepte diferite. Treapta inferioară este cea a psihologiei de grup, a cărei stare predominantă este dată de sugestia prin emotivitate. Această treaptă poate prezenta vizibil fenomenul de hipnoză socială. Subconștientul devine mai vizibil decât conștientul. Mulțimea poate fi mișcată de un dublu sentiment, și anume cel de putere și cel de iresponsabilitate. În aceste două ipostaze trecerea de la reflecția colectivă la actul colectiv se face brusc, fără etape intermediare. În general, mulțimea are un caracter primar, simplifică lucrurile ori le exagerează, din care cauză dau ascultare imediată formulelor induse dinspre afară înspre contextul dat. Aceste formule pot exercita asupra mulțimii o forță magică. Hipnotizatorul poate influența decisiv mulțimile în sensul unei manipulări de proporții istorice. Și aici nu vorbim de micii histrioni, ci de aceia care pot crea sau distruge destinele unor colectivități umane, fie chiar și națiuni și popoare, acolo unde mulțimile hipnotizate ating cifre amețitoare. Fascismul, comunismul sunt efecte ale acestei manipulări de proporții, cu rezultatele pe care le știm atât de bine.

Sufletul individual se străduiește întodeauna să fie rațional, să aibă o logică pendinte de educația, temperamentul și starea lui psihosomatică, în timp ce mulțimea este dominată adesea de o logică mistică a sentimentului. Între imagine și raționament mulțimile preferă imaginea. Din acest motiv mulțimile sunt aproape imune în fața contradicțiilor, și nu reacționează de nici un fel când cu bună știință chiar le practică sau le admit la scară largă. De aici, caracterul lipsei de conștientă generalizată, masele fiind amorfe atât timp cât conștientul colectiv lucrează la unison, emanat fiind din aceeași unică ființă socială.

Treapta superioară a mulțimii este cea a opiniei publice. Aceasta apare urmare a factorului spiritual care face legătura între indivizii care compun un public. Ca exemplu tipic se poate da acea grupare umană care vibrează sufletește citind aceeași carte, urmărind un spectacol identic, comemorând un eveniment, ascultând o conferință. Toți aceștia sunt trași de o comuniune de idei identică, e producerea unor sentimente asemănătoare, care îi transformă pe toți într-o comuniune ideală. Ei nu trebuie strânși la un loc pentru că ei pot comunica și se pot înțelege de la distanță. Ideile, sentimentele sunt împărtășite la fel de acești membri ai comunității, masa amorfă a mulțimii transformându-se în ceea ce putem deja numi, cu predilecție, a fi publicul. În genere, superioritatea publicului în fața mulțimii se manifestă, iată, ca urmare a unei spiritualizări cu efecte din cele mai de durată și mai profunde. Între contagiunea maselor și spiritualizarea lor există prăpastia conferită de diferențele de valoare dintre cele două trepte, adică între impulsul imitativ, senzitiv-magic, pe de o parte, și cel rațional, împărtășit prin spiritualizare, pe de altă parte. Diferențierea dintre aceste trepte are valoare netă și necesită aprofundări de nuanțare, dar nu este cazul în cele ce urmează.

Fenomenele de mulțime pot fi puse pe seama unor acțiuni individuale ale unor lideri. Modelele create de aceștia, pe principiul hipnozei colective, pot determina dorința maselor de a și le însuși ca pe niște dicteuri cu valoare magică, carismatică. Pe de altă parte, mai există o altă explicație a psihologiei sociale prin imitarea unor fapte individuale. Ambele soluții explicative nu lămuresc întru totul fenomenologia mișcării maselor. Astfel, influența unui lider nu s-ar putea manifesta dacă nu s-ar adresa unor conștiințe individuale, care să devină martore și să ateste elementele de valoare ale influenței, dar nu ar avea efect social dacă nu ar îndrăzni și ar reuși să miște conștiința de grup, să determine reacția hipnotizator-hipnotizat. În ceea ce privește imitația, nu trebuie omis faptul că sufletul colectiv este mult mai profund decât simpla maimuțareală, chiar serioasă în aparență, care este de fapt un act mecanic. Cel mai bun exemplu este oferit de cercetătorul Durkheim. Astfel, actul sinuciderii poate căpăta caracter contagios. În anumite condiții, un grup de indivizi procedează identic în același timp, spațiu și sub același impuls. Dar niciodată sinuciderea nu a devenit endemică; ea neavând caracteristică de flagel social nu poate fi generalizată. Chiar și acolo unde a existat un procent statistic mai ridicat de sinucideri, cauzele au fost încadrate în niște variabile inegale și dispersate, ceea ce îndepărtează ipoteza unui nucleu comun, în jurul căruia actul să capete caracter social. Suicidul ca act, cauze și motivații, va fi, de altfel, aprofundat într-unul din capitolele următoare.

***

- Ce însemna acest "dincolo", doamnă Babeș?
- În capitalism. Cornel insista să-mi spună că acolo dacă ești bun ești lăsat să te afirmi. Aici nu ai voie să fii tu însuți. Își simțea libertatea grav afectată. Cu un an înainte fusese Ceaușescu în vizită la "Steagul Roșu". Toate întreprinderile au fost scoase să-l întâmpine. Am fost și eu scoasă în stradă. Îmi amintesc că așteptam de mult timp, Ceaușescu nu mai venea, așa că m-am plictisit și am invitat la mine acasă o colegă la o cafea. Stăteam pe aproape. Când am ajuns acasă l-am găsit pe Cornel. "Ce cauți aici, nu ești în stradă să-l primești pe Ceaușescu?" "Doar n-o să crezi că ies eu în stradă să-l aștept pe ăsta!" "Bine, dar colegii, șefii tăi nu îți spun nimic?" "Pot să zică ce vor, eu nu mă duc!"
- Îl poreclea cumva pe dictator?
- Nu, îi spunea pur și simplu pe nume, dar în silă, așa ca despre un om de nimic.
- Și-a ținut vreun jurnal zilnic?
- Nu. A avut el o încercare...
- Înțelegem, deci, că atitudinea lui anticomunistă, anticeaușistă nu și-o manifesta nici vădit, ostentativ, și nici la modul intim, scriind.
- El picta. Cred că îi era suficient. Odată l-am auzit zicând că se apucă să-și facă un jurnal. A scris o foaie doar, pe care a intitulat-o Stavila. Mai rețin doar atât din pagina aceea: "Se aude un ropot de cai care se apropie, se apropie, din ce în ce mai tare. Ropotul se oprește, însă, într-o stavilă, ropotul se înăbușă din cauza ei." L-am întrebat: "Și, care ar fi continuarea?" Nu știa exact, a spus că o să se mai gândească, dar nu am discutat despre subiectul acesta niciodată.
- Interesantă viziune. Acest ropot de cai care vine întruna poate semnifica resurecția mulțimilor, dar poate fi interpretată și ca pe o reacție interioară de compensare la sentimentul propriei inutilități în fața strivirilor la care era supus zilnic. Vorbea despre înăbușirea într-o stavilă, probabil imensă, și se gândea în mod cert la modul în care va proceda să o dărâme. Oamenii își caută întotdeauna antidoturile, soluțiile pentru a ieși din criză, din impas.
- Cornel era, totuși, un mare introvertit. Rar puteai afla ce e în sufletul lui și asta numai dacă era el de acord să afli. La fel este și Gabriela: închisă, greu comunicativă. Un proverb arab spune: "Nu spune tot ce știi și nu fă tot ce poți!". Eu sunt exact inversul acestui proverb, pe când Cornel nu a spus niciodată tot ce a știut, dar în schimb a făcut tot ce a putut, mai mult chiar decât i se putea omenește cere.
- Vă dați seama, că după atâtea acumulări emoționale și informaționale, a strâns în el o energie extraordinară, pe care trebuia, mai devreme sau mai târziu, să o elibereze cumva. A dat drumul ropotelor de cai dându-și foc. Așa a văzut el atunci dărâmarea stavilei.
- Parcă văd și acuma foaia aceea, prima filă dintr-un caiet, care nu a mai fost scris niciodată.
- Vedeti, doamnă, cum se conturează motivațiile lui care l-au împins la un eroism ce care nici măcar nu-l intuia, darămite să și-l dorească. Gestul lui a venit ca ceva firesc, vital și ca unică soluție. A devenit erou fără voia lui, cred că ar fi renunțat să o mai facă dacă ar fi știut că va fi declarat erou.
- Da, aveți dreptate, cu atât mai mult cu cât o iubea nespuse de mult fiica.
- Doamnă Babeș, credeți că în afara aceluia carton galben, lăsat de el pe pârtia de ski din Poiană, a mai oferit oamenilor suficient de explicit mesajul lui de martir?
- Opriți moartea! Cel mai important mesaj acesta este.
- Să ceri oprirea morții prin moartea ta, deosebit de tragică modalitate, imposibilă de înțeles cu mijloacele noastre modeste de a reacționa. În fond am fost contemporani cu el și am acceptat cu toții acel mod mizerabil de viață, fără să ne gândim la asemenea metode de protest. Dar nici măcar nu visam că vom putea protesta...deși fuseseră unii care au făcut-o înainte și care au fost pedepsiți exemplar. Au dispărut pur și simplu din Brașov cu toții. Nu mai știam nimic de muncitorii arestați în noiembrie 1987.
- Vă amintiți cum prin anii '88-'89 se tot auzeau zvonuri că au început să dispară oameni, că au fost alții găsiți morți prin păduri cu capetele tăiate, sau cine știe ce alte grozăvii. Dispăreau oamenii într-un mod ciudat. Pe de altă parte, pe străzi, oamenilor le era frică să stea în grupuri mai mari de trei persoane. Ar fi fost împrăștiati de miliție din obsesia pentru tot felul de conspirații. Erau deja un grup periculos pentru ordinea socială.
- Deveniserăm un popor de paranoici.
- Astăzi, lumea a uitat de toate acestea, dar atunci acest stres al disparițiilor subite și al lipsei de comunicare ar fi putut, într-adevăr, să declanșeze în sufletul sensibil și introvertit al lui Cornel acel semnal care să-l împingă decisiv spre gestul lui fatal. Nu trebuie uitate serile când nu era deloc electricitate. Stăteam toți trei la lumânare sau la lampa cu gaz ca niște legume și nu puteam face nimic. La bloc fără curent ești ca și paralizat, ești rupt de restul lumii. Lampa de gaz îl revolta cumplit pe Cornel, îl vedeam cum ține în el supărarea. M-a văzut într-o zi călcând rufele cu un fier încălzit pe sobă. S-a uitat mirat la mine și m-a întrebat de ce nu mă revolt. I-am spus că sunt revoltată, dar ce să fac mai mult. Trebuia să supraviețuim. Cornel s-a oprit brusc din agitație și mi-a spus pe un ton gânditor: "Etuș, tu ești mult mai puternică decât mine, deși te-am crezut întotdeauna o femeie slabă."

- Acesta a putut să fie un alt moment de revelație pentru el. În acea clipă a constatat că poate avea în continuare, prin dumneavoastră, un om foarte important în ceea ce privește creșterea și îngrijirea copilului.
- S-a gândit, oare, că voi fi singură vreodată?
- Este o premisă și aceasta la scenariul pe care și-l concepea cu siguranță. Rămâne clar un lucru deosebit de important: întâmplarea nefericită din 2 martie a fost atent premeditată, de aceea mesajul său a fost conceput atât de succint, dar atât de penetrant. Locul, ora, modalitatea, toate au fost gândite îndelung, nimic nu a fost întâmplător. Faptul de a fi schiat toată ziua, înainte de autodafe, demonstrează ori dorința de a se mai bucura de viață, de feeria zăpezii însorite, ori că aștepta un moment mai favorabil, când părția trebuia să se umple cu turiști, străini mai ales. La ora patru după-amiază s-a hotărât. Venise momentul să spargă stavila! Știa că în Ungaria oamenii începuseră să se miște, că la ruși perestroika era oricum mai bună ca "patriotismul luminat" al lui Ceaușescu, iar din D.D.R. oamenii fugeau pe ruta Ungaria- Austria. Schimbările în politicile unor state din Europa de Est riscău să provoace mari revulsii de energii populare, revoluții chiar, în timp ce în România timpul se oprise în loc, înghețase complet, în ciuda unei primăveri europene pline de speranță.
- Da, bănuiesc că așa este, deoarece Cornel asculta cu regularitate radio "Europa Liberă", era informat despre ceea ce se întâmpla în lume. Cu mine nu comenta niciodată ceea ce asculta.
- Apropos, vă amintiți, radio "Europa Liberă" a anunțat evenimentul din Poiana Brașov?
- Da, aflasem că imediat s-a și anunțat știrea cu autoincendierea lui Cornel, desigur aflasem de la alții, după câteva zile. Chiar Constantin Neculai Munteanu a făcut un comentariu pe larg despre această întâmplare, definind-o pe post de fiind un act de martiriu. Deasemenea, după 1990, când s-a întors în țară, domnia sa a amintit din nou de extraordinarul gest eroic al soțului meu. La fel și domnul Gabriel Liiceanu a analizat, în stilul său propriu, cazul Liviu Babeș.
- Într-adevăr, presa de după 1990 este foarte bogată în aceste comentarii.
- Spuneți-ne, alte amănunte legate de eveniment vi-au mai fost aduse la cunoștință ulterior?
- Nu, nu prea am mai aflat nimic. Și poate a fost mai bine. E atât de subțire peretele dintre normalitate și anormalitate, încât mă felicit că nu am rămas în memorie cu imaginea unui Cornel Babeș mutilat, sau cine mai știe cum...
- Securitatea v-a mai căutat, atunci în 1989?

***

Scurte teorii asupra eului

Spuneam că individul reprezintă, psihologiceste, o mare realitate. Structura lui permite o permanentă interpătrundere interior-exterior în sensul că poate primi din afară înăuntru și poate da din înăuntru în afară. El poate asimila datele experienței acumulate zi de zi și poate lua diverse inițiative desemnate să înnoieze datele acestei experiențe. Acolo unde lipsește inițiativa personală, sau aceasta are o calitate inferioară, viața individului este deteriorată în sensul lipsei de alternativă, se pierde sentimentul progresului, al înnoirii. Realizarea omenească a acestui individ este de mică importanță, ori, după caz, devine antisocială și este taxată cum se cuvine de colectivitate. Inițiativa individuală nu are relevanță în lipsa societății. Ea reprezintă cadrul de desfășurare a posibilităților individuale, cu efectele și afecțiile ei, dar este deosebită de aceea a indivizilor care o alcătuiesc. Dar societatea nu este compusă numai din indivizi sau grupuri de indivizi. Ea cuprinde instituții, angrenaje, reguli, mecanisme, toate cuprinse în ceea ce generic numim civilizație. Toate acestea au fost întâi gândite de către indivizi, care integrați în acest sistem social civilizatoriu pot emana în continuare valori ce folosesc aceleași societăți, într-un schimb, ca bază de manifestare reciprocă. Aici se poate vorbi despre rolul individului în progresul societății. Multitudinea și diversitatea indivizilor ce compun o societate dau acesteia un caracter atât de divers, de vast și de complex.

Experiența de toate zilele spune unui inițiat în tainele psihologiei aplicate că "*...eu sunt unul și în același timp multiplu, că sunt identic cu mine însumi și totodată schimbător. Faptul pleacă de la cenestezia mea; materia din care sunt alcătuit se schimbă, crește, se regenerează, îmbătrânește, scade, etc, însă organismul meu rămâne același. La această conștiință despre viața mea organică se adaugă o conștiință despre viața mea psihologică. Anume, se adaugă mulțimea mea de idei, de amintiri, de reprezentări, de stări de conștiință. Toate acestea sunt fapte, tendințe, și atitudini care s-au schimbat continuu, dar care în intimitatea lor au păstrat și păstrează o bază permanentă.*" (**prof. conf. univ. Ion Zamfirescu – Breviar de psihologie**, Ed. Socec, 1947). Dincolo de această permanentă interdialectică a individului cu mediul lui social apare o caracteristică specifică ființelor dotate cu rațiune și efort volițional. Este vorba despre opusul individului lăncezit și conformist. Omul creator, inițiatorul și inovatorul, nonconformistul și chiar demiurgul terestru, ființa umană dotată cu personalitate accentuată, cea care poate determina cotituri istorice în viața societății, fie că e vorba despre cele de natură politică, militară, economică, culturală, poate realiza modificări

conceptuale de esență asupra unor situații, stări, teorii, curente, opinii generale, etc. Modificările în planul mulțimilor și al opiniei publice, determinate de acțiunile acestor personalități, sunt de obicei șocante prin ineditul lor, prin răsturnarea regulilor generale cu care a fost obișnuită să subziste colectivitatea. Toate aceste referiri, în plan psihosocial, încearcă scoaterea din contextul larg al teoriei psihologiei generale, tocmai pentru a aduce mai aproape, pe înțelesul cititorului, suportul fenomenologic și simptomatologia determinante în săvârșirea actului extraordinar al lui Liviu Babeș. De aceea, cerându-ne scuze cititorilor pentru îndelunga insistență cu care teoretizăm, vom încerca să definim în cele ce urmează profilul psihologic al celui ce a fost un real martir și nu un alienat psihic, cum au insistat organele de securitate și de propagandă să-l categorisească atunci, în anul de grație 1989, dar și acum, în anul de revelație 2004! Există voci care definesc actul lui Liviu Babeș ca fiind rezultatul unui dezechilibru mental, ceea ce, să recunoaștem, am fi tentați la prima vedere să acceptăm ca fiind o explicație tăioasă, demitizantă, dar și comodă în efortul de a demantela acest gest, altminteri cu largi ecouri, dacă s-ar fi demonstrat contrariul atunci. Dar până să afle lumea despre "nebulia" celui ce a ars pe schiuri, a aflat despre luciditatea desprinsă din mesajul explicativ abandonat la rădăcina unui brad, ceea ce duce la concluzia premeditării cu luciditate rece, calculată și chiar, posibil, cinică. Pe acest segment al derulării analizei noastre vom insista în alt capitol împreună cu psihologul Rodica Băciulescu.

Ceea ce a determinat concluzia unor eforturi în plus din partea securității de a demonstra nebulia și nu protestul constă în faptul că și azi, la data redactării acestui volum, au existat oponenți și manifestări fățișe sau oculte în împiedecarea apariției acestei cărți. Unui nebun nu-i poți dedica un volum encomiastic, și ar cădea, prin consecință, existența mitului. Se diminuează astfel și riscurile ulterioare de pedepsire a unor eventuali torționari legați de acest caz, iar Liviu Babeș nu ar fi fost altceva decât un caz clasic de patologie psihiatrică. Din păcate, prețul renunțării la acest exercițiu de adevărat martiriu ar fi văduvit întreaga societate română contemporană de încă un erou, așa cum, prin politicile specifice ale unor servicii secrete străine spiritului valah, s-a demonstrat că poporul trăitor în Carpați nu ar fi în stare de nimic esențial în ceea ce privește propria-i salvagardare. Chestia cu mămăliga... Au existat destule personalități autohtone care s-au opus eroic regimului politic sub care au subzistat și care au fost lichidate în mare secret tocmai pentru a nu stârni ecouri și pentru a nu influența cu nimic mersul unor lucruri favorabile torționarilor. Acest lucru era extrem de bine cunoscut de Liviu Babeș. Scenariul gândit de el, cu o luciditate născută din disperare, trebuia îndeplinit tocmai prin evitarea aruncării lui în neantul anonimului. Sacrificiul petrecut în intimitate nu ar fi fost decât o banală sinucidere. (cerem iertare, totuși, nici un fel de moarte nu poate fi banală!)

Histrionii, cascadorii, artiștii de circ se pot manifesta și în afara conștienței riscului provocat de un gest menit să atragă atenția mulțimii. Dar odată asumată această factologie a riscului ca făcând parte din meseria lor, gestul eroic de sfidare a morții devine un scop în sine în realizarea unei spectacologii cu repetiție. Pariul cu moartea este singurul punct de atracție asumat în mod egal de hipnotizat (publicul) și de hipnotizator (artistul), numai că, odată încheiată această paradă a curajului, efectele țin doar de impresia momentană, fără efecte în planul memoriei sociale. Un echilibrist pe sârmă la mare înălțime nu dorește schimbarea vreunui dictator, el nu protestează că e scumpă pâinea, sau că nu poate emigra în țările calde. Sau dacă le dorește nu uzitează de singurul lui reazem existențial în scopuri străine profesiei lui. El riscă pentru că astea este meseria lui. Dacă din întâmplare se prăbușește, în afara consternării publicului, nu se produce nici un alt efect decât cea hipnoză colectivă temporară asupra mulțimilor. Aceasta este treapta inferioară a mulțimii, despre care vorbeam în capitolul precedent, în timp ce treapta superioară, cea a opiniei publice nu este atinsă din lipsa factorului spiritual. Societatea nu va fi influențată în mersul ei de prăbușirea accidentală a vreunui cascador, deși întâmplarea ca atare este profund regretabilă.

Omul-personalitate își orientează actele sale de viață după criterii bine săpate în propria conștiință. El este legat de valorile morale ale vieții, pe care vrea să le slujească în orice clipă. Apără adevărul, chiar dacă acesta îi cere sacrificii dureroase. Nevoia sa intimă cea mai intensă este dorința de liberare. El nu vrea să obțină sporuri de plăcere sau fuga de răspundere. Respectul lui profund pentru ființa care este el, pentru gândirea sa, pentru idealurile sale, toate acestea îi dau sentimentul demnității umane, care nu poate funcționa în lipsa libertății. Această ființă cu personalitate accentuată este o prietenă a rațiunii, știe că toate actele omenești care nu au căldura sentimentelor devin impersonale, reci și rămân la periferia vieții. Asta pentru că știe că fiecare clipă a vieții prezintă un interes aparte, i se devotază cu seriozitate, dar nu pierde niciodată din vedere că judecătorul faptelor sale vine din viitor. De aceea gândul său permanent este acela de a se manifesta cât mai bine, în așa fel încât să lase posterității o imagine pe măsura năzuințelor cu care și-a organizat criteriile de valoare ale vieții. Personalitatea nu este un dar sau un privilegiu. Nu se moștenește prin ereditate, nu este primită în dar de la semeni, nu răsare dintr-o dată din niciunde. Ea este un drept al fiecărui om, dar exprimarea ei trebuie să aibă loc obligatoriu pe treapta superioară a opiniei publice. Contactul cu omul-personalitate oferă o satisfacție liniștită, fecundă, dă posibilitatea de a măsura gradul de demnitate al membrilor societății din care facem parte. Personalitățile accentuate pozitiv devin exemple și propagatoare, în același timp, a modului de înțelegere a ordinii și moralei unei structuri sociale. Oamenii dotați atât de remarcabil sunt o victorie a evoluției umane pe scara istoriei. Ei apropie martorul, adică individul obișnuit,

puțin câte puțin, de profunde realitate a existenței supreme a Demiurgului. Tocmai din această cauză, personalitățile accentuate au ceva magic în comportamentul și actele lor, interpătrunderea vocației lor cu unele certitudini... metafizice părănd mult mai firească decât în oricare demonstrație a filosofiei.

În această categorie intră negreșit martirii. Predestinați din naștere cu acest dar minunat, martirii sunt dovada de netăgăduit a voinței divine dăruite gestului uman cu valoare și finalitate liturgică. Sacrificiul destinat unei cauze superioare, generale sau particulare, trebuie relevat spre conștientizarea colectivă, aici relația hipnotizator – hipnotizat căpătând conotații, obligatoriu, mistice prin efect și afect. Hipnotizatul trebuie să fie sufletul colectiv al mulțimii, care capătă, prin gestul de martiraj la care asistă, acel suflet unic, acea individualitate definită ca fiind treapta superioară a mulțimii amorfe, adică cea a opiniei publice.

***

- Securitatea v-a mai cautat atunci, în 1989?
- La mine la serviciu a venit odată un securist tânăr.
- La cât timp după înmormântare?
- Imediat. Directorul de la întreprinderea mea mi l-a prezentat și m-a rugat să merg cu el la mine acasă și să-i arăt tot ce vrea el. Am plecat împreună, i-am arătat tot apartamentul. Apoi securistul m-a rugat să-i mai arăt sertarele, locul unde ași ținea vopselele, sculele de sculptat, mi-a cerut actele de casă.
- Nu a luat nimic cu el?
- A luat niște caiete în care Cornel avea tot felul de schițe, desene, proiecte de lucrări. Erau acolo și mici adnotări...
- Aveau ei motivele lor de scotocire. Asta a fost singura dată când v-au deranjat?
- Da, singura dată. S-a purtat civilizat cu mine, am vorbit tot felul de banalități.
- Spuneți-mi, ați avut impresia că era telefonul sub supraveghere?
- Da, eu cred că era ascultat. Ba mai mult, vecinii mi-au mărturisit după 1990 că scara blocului meu era tot mereu supravegheată de cineva.
- Asta demonstra spaima care îi cuprinsese pe toți tortionarii. Simțeau că sfârșitul e aproape și făceau exces de zel din orice.
- Pe mine nu m-a interesat nimica. Eu eram cu necazul meu mare, aveam grija copilului și frica de a nu-i fi traumatizat moartea tatălui ei. Și totuși, am mai avut un contact interesant cu un securist. Am avut atunci o relație interesantă cu o doamnă psiholog, pe nume Butnaru. Lucra în uzina "Tractorul". Îl cunoscuse pe Cornel în trenul de București și, după ce s-au despărțit, i-a promis că vine să-l viziteze pentru a-i vedea lucrările. Doamna era probabil colecționară. Vizita a avut loc, iar doamna psiholog a rămas impresionată de unele din lucrările lui Cornel. A ales atunci o lucrare, dar nu a luat-o fiindcă nu era înrămată, Cornel urmând să rezolve această operațiune. Am mai ținut noi legătura telefonic, dar doamna nu a mai venit pe la noi. Întâmplător sau nu, doamna Butnaru m-a sunat pe la mijlocul lunii martie 1989, la câteva zile după nenorocire. M-a întrebat uimită dacă cel ce și-a dat foc este într-adevăr Cornel. M-a vizitat apoi acasă, ceea ce era extraordinar pentru vremea aceea de izolare în care mă găseam. Am stabilit o zi pentru a merge la mormântul lui Cornel. Îmi amintesc că atunci când ne-am apropiat de mormânt, din senin a apărut un tip cu un pulover jaquard pe el, foarte la modă pe atunci, și cu o șalcă rusească de blană pe cap. Era foarte agitat, se tot plimba fără nici o treabă în jurul nostru. De câte ori venea prea aproape noi numai scoteam nici un cuvânt. Ne deranja vădit. La un moment dat l-am întrebat: "Doriți ceva, sunteți cumva propar?" Individul a mormâit ceva de neînțeles și ne-a lăsat apoi în pace. Era sinistru toată treaba aia, noi două singure-singurele în cimitirul ăla imens, alături de un ins ciudat, cu un comportament inexplicabil... Doamna Butnaru a făcut remarcă: "Sunt sigură că ăsta a fost un securist, Uite, dragă, nici la mormânt nu îl lasă pe bietul Cornel în pace!"

***

Sinuciderea nu este un act eroic

Ceea ce trebuie reținut din chiar startul acestui eseu legat de actul voluntar de moarte este că sinuciderea se manifestă pretutundeni în lume, cu o frecvență mai mult sau mai puțin accentuată, ca un fapt divers, dar care merită momentul de atenție necesar. Omenirea judecă acest act ca pe o lașitate. Deși, istoria ne-a demonstrat în nenumărate rânduri că felul de a muri al unui Decebal, Cato, Hannibal, Brutus, Mitriade, Seneca, Socrate, etc., nu poate fi catalogat într-o asemenea manieră. Poate în comparație cu curajul supranatural al lui Christos gesturile acestor personaje să pară aproape jalnice, deși, trebuie să recunoaștem că e nevoie de curaj pentru a-ți decide și înfăptui sfârșitul. Prin reducere absolută, această atitudine a omului față de finalul destinului său poate fi recunoscută ca singura problematică autentică a filosofiei dintodeauna. În fond, nu în jurul morții se țin cele mai năucitoare demonstrații de (i)logică, (a)cultură și filosofare? Nu trebuie, de asemenea, să uităm că popoarele războinice (romanii, spartanii, japonezii, etc) au un dispreț deosebit pentru cei care se agață de viață cu disperare, aducând ofrande eroilor care au preferat moartea, fie ea și prin sinucidere, dezonoarei și umilinței. În acest timp, creștinismul consideră sinuciderea ca

fiind de natură luciferică, deci un păcat fundamental. Dreptul la viață fiind un bun dat de Dumnezeu nu poate fi luat decât de Cel care L-a dat. Cu toate acestea, în plan logic, dacă omul este "dotat" cu voința de a trăi, la fel este posedat și de voința de a muri. Cea mai serioasă cursă în care omul poate fi prins este tocmai aceea că Dumnezeu i-a dat posibilitatea de a-și lua zilele, omul devine propriul său arbitru, și are de ales între modul de viață stoic și cel al ispitei de a face orice cu viața lui. Omul are posibilitatea săucidă, dar nu trebuie să o facă, fiindcă ar îndrăzni prea mult în raport cu nevrednicia sa. Faptul că te poți sinucide nu justifică sinuciderea. Această ispită, cât și cea a uciderii aproapelui, ține de atitudinea demiurgică cu care a fost creat de la geneză, ea conferă omului senzația amețitoare a libertății absolute. De aceea tentația aceasta are caracter luciferic, pentru că ea îndrăznește să distrugă lumea lui Dumnezeu. În această situație problematica libertății capătă un caracter profund moral, fiindcă abuzul de libertate creează disponibilități incontrolabile pentru haos și nonsens. Și totuși, chiar Vechiul Testament, este înțesat pe cât de multe războaie pe atât de numeroase sinucideri, unele din ele ridicate în slăvi, fiind categorisite adevărate acte de eroism și martiraj. Interesantă este opinia că sinucigașul are în fibra lui intimă convingerea că nu își distruge persoana, ci că o salvează. Atâta timp cât acest fapt are loc dintr-un egoism intim prin renunțarea voluntară la actul sisific de a trăi, cât el nu devine exemplificator și creator de opinii, suicidul se poate explica și prin prea multa dragoste pentru sine însuși. Tocmai aceasta explică faptul că sinuciderea nu este contrară naturii umane, atâta timp cât dorința de viață nu e nelimitată și nici necondiționată. Exercițiul creștin începe din chiar clipa în care omul, amăgit de puterea cu care poate acționa asupra lui însuși, se lipsește de propria mântuire, ceea ce, privit în profunzime, determină lipsa milei esențiale față de eul voluntar. În primă aparență te ucizi din dorința de a te salva, dar în profunzime îți iei singur dreptul de a fugi de neant prin prohibirea iertării și a mântuirii. *"Păcatul teologic al deznădejdiei nu se definește prin pierderea uneia sau altele din speranțele obișnuite, ci prin pierderea nădejdiei fundamentale în Dumnezeu și în bunătatea Lui care este însăși viața sufletului omenesc."* (Paul Ludwig Landsberg -**"Problema morală a sinuciderii"**). Deși, iară apărut acest deși, sinucigașul speră din toată inima că regiunea de dincolo de moarte să nu fie una a infernului, în ciuda avertismentului biblic că tocmai acest mod de a încheia socotelile cu viața este pedepsit exemplar.

Gestul martirilor, spre deosebire de cel al sinucigașului ordinar, nu poate avea nici o relevanță decât dacă se petrece în prezența unor martori, în prezența unei mulțimi, de data asta ea hipnotizată de gestul individului hipnotizator. Martiriul trebuie să fie săvârșit ca fiind unul exemplar, de aceea are nevoie de o atestare dobândită prin mărturia acestor grupări umane, colectivități, mulțimi transformate prin actul de martiraj la stadiul de opinie publică. În marea majoritate a cazurilor de martiraj, actul se finalizează prin sacrificiul suprem. Acest preț este plătit la acest nivel ultimativ tocmai pentru a convinge, pentru a crea cel mai bine acel curent de opinie majoritar și zdrobitor care a făcut obiectul gestului de jertfă al exemplificatorului. Există, fără îndoială, preconcepția unor specialiști în psihosociologie și chiar psihiatrie, că posibilitatea ca cineva să devină martir este legată de anumite deviații cu caracter psihosomatic, dacă nu chiar să fie vorba despre o întreagă patologie de caz. Factorul volițional al executantului actului de sacrificiu depășește în vigoare, logică și credință instinctul de conservare cu care este înzestrat orice individ normal.

Sinucigașii sunt, de pildă, cei mai consecvenți cu această ruptură dintre instinct și nevoia de autodistrugere. Ei reușesc în cele din urmă să-și desăvârșească planul lor perfid de a umili viața și pe Creatorul ei prin autocondamnare și autoexecutare. Asta nu înseamnă că ei pot fi categorisiți ca fiind martiri, fiindcă moartea lor are un scop laș la bază, ei nu se mântuiesc pentru că trădează viața pe care au primit-o în dar și asupra căreia nu au decât o singură obligație: să o suporte ! Fuga în neant dovedește alienare, teama de a fi descoperiți în fața impredictibilității vieții presupune o slăbiciune a ființei lui spirituale ce ține într-adevăr de patologie. Omul care se sinucide nu mai speră nimic, și ceea ce este mai groaznic este că nu are nici măcar argumentul unei salvări postmortificatore. El nici nu speră să se întâlnească **dincolo** cu Dumnezeu, pentru că **aici** îl pierduse deja, de-aia și-a pus capăt zilelor. Boala lui se numește convingerea în inexistența divină, și chiar dacă nu a fost un ateu, el nu a știut să-L caute și să-L găsească pe Dumnezeu atâta timp cât a trăit. Sinucigașul are, în majoritatea cazurilor, o condiție intelectuală modestă, atât de modestă încât ar fi fost preferabil să fie un ignorant. În această situație ar fi trăit la cel mai înalt nivel miracolul credinței, nefiind zădărnicit și îndepărtat de zgura informațiilor inutile nivelului său de înțelegere a propriei lumi. Deasemenea, dacă ar fi atins un nivel cultural sau artistic superior ar fi receptat, la un moment dat, acea grație a smereniei în fața necuprinsului, ceea ce i-ar fi dat speranță și curiozitate vitală. Și chiar dacă și în aceste condiții ar fi devenit un sceptic prin smerenie cumpănită sau falsă, tot nu s-ar fi sinucis pentru că non existența Lui Dumnezeu este totuși suportabilă în comparație cu inexistența Lui.

Și totuși, o situație generală pare a nu fi evitabilă, în ciuda tuturor gradualităților culturale și intelectuale existente. Faptul că *"...Dumnezeu este indiferent atât față de erudiția opulentă, cât și față de poliția marxistă"* (**"Esența lui Dumnezeu ca non existență"**, Dan Stanca, rev. "Rațiunea mistică" nr.1/1994) poate determina incontrolabilul în conștiințele individuale, cu riscurile de consecință. Indiferența divină este extrem de dureroasă, iar toți cei care o percep ca pe o trădare a omului sunt supuși tentației suicidare. În fața acestei ipostaze se poate ceda psihic, fapt ce poate contrazice ideea că majoritatea sinucigașilor sunt modești din punct de vedere intelectual. Cedarea psihică nu ține de cultură și nici de dotarea

cu un IQ superior. Atunci ce-i unește pe toți sinucigașii din lume? Albert Camus este convins că existența omului este dominată de o perfectă absurditate. În încercarea lui de a demonstra acest adevăr (camusian) “îl pune la bătaie” pe Dostoievski. Desigur că indiferența lui Dumnezeu, devenită pluzibilă în mintea potențialului sinucigaș, creează paradoxul creației. Ori Dumnezeu își contrazice și reneagă lumea creată de El, ceea ce nu explică de ce o lasă să supraviețuiască (aici lipsa de sens oferă disperare, lipsă de speranță), ori Dumnezeu nu există, ceea ce lasă loc aceleași dezarmări în fața vieții. Individul aflat în această dublă ipostaziere se simte deodată singur sub cerul mut, ba mai mult este încercat în mod subit și subtil de tentația demiurgiei, atâta timp cât vede că a câștigat o libertate nesperată, libertatea asupra morții și vieții lui, ceea ce poate duce la nebunie, nu-i așa?

“De vreme ce, la întrebările mele în legătură cu fericirea, mi s-a răspuns prin mijlocirea conștiinței mele, că nu pot fi fericit altfel decât în armonie cu marele tot, pe care nu-l concep și nu voi fi niciodată în măsură să-l concep, evident...de vreme ce, în sfârșit, în această ordine a lucrurilor, îmi asum rolul de reclamant și totodată de garant, de acuzat și de judecător, și de vreme ce gădesc această comedie a naturii cu desăvârșire stupidă, socotind chiar umilitor din parte-mi să accept s-o joc...în calitatea mea indiscutabilă de reclamant și de garant, de judecător și de acuzat, condemn această natură care, cu atâta nerușinată îndrăzneală, m-a făcut să mă nasc, să sufăr, o condemn să fie nimicită odată cu mine.”(Dostoievski – “Jurnalul unui scriitor”) Cei extrem de sensibili, artiștii în genere, au aceste puseuri autodevoratoare. Nu punem în calcul cazurile de patologie psihiatrică gravă, cu pierderi de personalitate, unde vocea rațiunii este estompată complet. Un sinucigaș lucid este atins și de un anume umor negru, după cum spune Camus în *“Mitul lui Sisif”* (Ed.pt. lit. universală, 1969), din care vom mai cita în cele ce urmează, *“un sinucigaș se omoară fiindcă este un vexat. Într-un anume sens el se răzbună. E modul lui de a arăta că nu se lasă înșelat.”* Cum, de altfel, în a sa lucrare *“Existenzphilosophie”*, **Karl Jaspers** (Heidelberg, 1946) referindu-se la istoricitatea omului, se rezumă la următoarele: *1. Realitatea umană este mișcarea între neant și o entitate capabilă să includă în sine universul, dar ființarea omului nu e un dat prezent și constatabil; 2. Istoria omului nu are vreo stare finală durabilă, nu are țel. Orice împlinire e în același timp sfârșit și pieire. Șansa de măreție pentru om e condiționată de clipă, dar nu de clipa purei procesualități, repetabilă în fiecare individualitate la nesfârșit, ci în acea clipă irepetabilă în care se realizează posibilitatea existenței sale. O asemenea clipă nu survine în mod necesar și poate să nu survină deloc. 3. Realitatea lumească nu devine o totalitate cu care s-ar putea identifica omul în așa fel, încât să devină și el de fapt real. Lumea reală e dată și în același timp pierdută.. reprezentările despre desăvârșirea întregului arată numai o armonie înșelătoare.”* Dacă nu l-a citit pe Jaspers, Liviu Babeș trebuie să fi citit cu siguranță cartea lui Camus. Artistul din el nu își putea concepe universul său pictural în lipsa unei explicații logice a sensurilor și a absurdului existenței umane. Tentația suicidală nu pleacă însă de aici. Simplul efort al lecturării și asimilării unui text nu puteau fi suficiente, dacă avem în vedere elementele întregului scenariu al cărui autor este Liviu Babeș. Vom înțelege demersul lui sub alte auspicii, care nu țin de strictul auto-consens privitor la... sensul lipsei de sens a vieții pe pământ. Ar fi fost simplu și pentru el, dar și pentru noi, cei ce azi încercăm să deciptăm mesajul morții lui eroice. Tot din Jaspers extragem, în economia disertației noastre, ideea că *“individul, pentru a fi istorie, trebuie să fie unic, de neînlocuit, dat o singură dată.”* Filosofia istoriei la Jaspers este *“luminarea existențială”* a libertății în succesiunea generațiilor. (**Bruno Wurtz – “Problematika omului în filosofia lui Karl Jaspers”**, ed. Facla 1976). Aici intervine în plină demonstrație un nou element definitoriu, determinant al martiriului. A existat scopul gestului fatal, a existat motivația lui: libertatea pentru sine și, după cum vom vedea, libertatea pentru semenii. Conștiința că nimic nu se face în afara istoriei, decât sinuciderea fără sens ca vocație a ideii de profund absurd al existenței, l-ar fi putut determina pe Babeș să ia act că gestul lui va putea avea caracter demonstrativ, prin avertizarea sa ultimativă, la o oră de vârf în în plin efort sinific pe muntele acceptat de cei mulți ca loc de distracție, iar de el, unicul, ca loc de jertfire supremă, prin dispariția lui Sisif, în fața pietrei care trebuia oprită să se mai rostogolească la vale. Asasinarea lui Sisif, în acest caz prin autoincendiere, este poate explicația cea mai corectă și mai aproape de adevărul greu sondabil, dar intuibil, al sufletului celui ce avea să părăsească această lume într-o manieră aparținând mai degrabă lumii tragediei antice. Prăbușirea trupului incendiat în josul a părții consemnează începutul sfârșitului contemplației, atunci când Sisif, ajuns la liman cu stânca lui, are atâta timp cât să devină judecătorul cauzei sale, asistat sub privirea propriei memorii, care îi spune că va trebui să reia din nou, a câta oară?, urcușul cu piatra care tocmai pornise la vale. *“Îl las pe Sisif la poalele muntelui. Ne întoarcem întodeauna la povara noastră. Dar Sisif ne învață fidelitatea superioară care îi neagă pe zei și înalță stâncile. Și el socotește că totul e bine. Acest univers rămas fără de stăpân nu-i pare nici steril nici neînsemnat. Fiecare grăunte al acestui munte plin de întuneric alcătuiește o lume. Lupta însăși către înălțimi e deajuns spre a umple un suflet omenesc. Trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit.”* (**A. Camus**, ibidem) Dobândirea libertății, a iluzoriei libertăți, de a gândi la propria tragedie este în măsură să dezvolte sentimentul speranței, în aceasta poate să conștientizeze fericirea închipuită. Numai că personajul nostru, întrupat pe meleaguri carpatine, aparține unei alte situații, a celei de eșec, acolo unde dorul de înălțimi a dispărut complet. Sisiful de la poalele Tâmpelui a ridicat piatra pentru a arunca cu ea în falșii zei, care îl obligau la regula zilnică a umilinței. Este vorba despre un Sisif revoltat în

manieră prometeică. Prăbușindu-se, Liviu Babeș s-a ridicat de fapt la înălțimea amețitoare a zeilor pentru a judeca el însuși imensa absurditate a unei lumi în care era obligat să trăiască. Sfârșitul contemplației nu este altceva decât recuperarea conștientă a memoriei.

Așa cum culturile din antichitatea preclasică au eșuat, antichitatea clasică a eșuat, imperiile antice au eșuat, imperiile moderne de asemenea, așa trebuia să eșueze și comunismul, care se afla fatalmente în crepuscul din chiar clipa apariției lui pe scena istoriei. Cultura a promovat în esența ei ideea de fericire prin cunoaștere. Eșecurile succesive ale civilizațiilor au determinat recunoașterea că fercirea e în fond o utopie. Cu atât mai mult în comunism, unde devine nediscutabilă problematica fericirii, poate doar cu excepția uneia de tip mistic, așa cum am întâlnit-o la Nicolae Steinhardt. Întorcându-ne la eroul nostru, nu încap la îndoială faptul că sensibilitatea lui înnăscută a făcut capabilă receptarea cu mai multă acuitate a absurdului generat de o societate care propăvăduia fericirea colectivă. Este demonstrată formula aproape paradigmatică că nu descoperi absurdul fără a încerca să redactezi un manual despre fericire. În această lume strâmtă ambele stări coexistă în frățietate, ele depind una de alta într-o reciprocitate perfectă și continuă. Dacă (re)descoperirea absurdului poate genera uneori fericire, este clar că sentimentul de fericire naște în mod sigur absurdul, pentru că fericirea nu există nelimitat, iar atunci când ea dispăre intervine sentimentul nonsensului. Dar devine certă, cu această ocazie, inepuizabilitatea și disponibilitatea omului la trăirea absurdului și la revelarea fericirii, chiar așa de limitate, desigur. Astfel că ambele stări fac din destin o problemă specifică a omului, care trebuie rezolvată între oameni. Destinul, iată, scapă de sub controlul divin. Stânca lui Sisif arată cât de "stăpân" e omul pe zilele lui. *"Încredințat de originea deplin omenească a tot ce-i omenesc, orb care vrea să vadă și care știe că noaptea nu are sfârșit, el nu se oprește niciodată"* (A. Camus - *ibidem*).

Și totuși, stânca umanității se rostogolește întruna și astăzi și se va mai rostogoli cât timp va voi Cel de Sus. De aici încolo nu mai poate fi vorba de voința umană, când este vorba despre destinul colectiv. De aici pleacă diferențierea dintre actul sinucigașului și cel al mucenicului. În efortul nostru de a disipa actul suicidar ordinar de cel cu caracter mesianic, ne-am adresat unei specialiste. Doamna Rodica Băciulescu este psiholog și jurnalist de peste treizeci de ani. Cazuistica bogată pe care a tratat-o în paginile diverselor publicații o recomandă ca un bun analist al acestei tematiche deosebit de sensibile. Redăm în cele ce urmează, integral, unul din articolele domniei sale.

De la sinucidere la actul eroic

Comportamentul autoagresiv sau conduita suicidară se referă nu numai la sinuciderea în sine ci și la alte fenomene care cuprind, gradat, trecerea de la gândire la acțiune. Idei de sinucidere (exprimate, dar, de multe ori, nemărturisite), amenințări cu sinuciderea, veleități de sinucidere (cazurile "ratate", fie datorită intervenției altor persoane, fie utilizări inadecvate ale mijloacelor). În sens mai restrâns, sinuciderea poate fi definită ca un act de autodistrugere globală de suprimare bruscă a propriei vieți în mod intenționat, voit și conștient și privind moartea ca pe un sfârșit total. S-a constatat că, în medie, se sinucid 30 de femei la 100 de bărbați (aceștia din urmă, mai ales, prin spânzurare, împușcare, defenestrare sau chiar prin a-și da foc). Psihologii Slater și Roth propun pentru estimarea cauzelor de sinucidere câțiva factori mai des întâlniți: depresia (cea mai frecventă), cu sentimente de vinovăție și inhibiție psihomotorie, insomniile prelungite, debutul unei schizofrenii etc. Alcoolismul sau toxicomania, izolarea socială, reprezintă, de asemenea, cauze predominante ale suicidului. Media românească prezintă aproape zilnic cazuri de sinucidere, cele mai numeroase petrecându-se în Moldova și județele Covasna, Harghita, Mureș.

Actele suicidare sunt adeseori întâlnite nu numai la depresivi ci și la cei labili psihic, mai sensibili, dintre care sunt recrutați în mod special artiștii. Un caz deosebit de sinucidere cu caracter de eroism este cel al brașoveanului Liviu Babeș, care în perioada de sfârșit a dictaturii ceaușiste, ca semn de protest, și-a dat foc pe una din părțile din Poiana Brașov. Dacă ne gândim bine, și gestul muncitorilor din 15 noiembrie 1987, care în plină teroare comunistă, au îndrăznit să intre cu forța în sediile partidului comunist să arunce și să dea foc tablourilor dictatorilor, a fost un act suicidar. Ei puteau să fie împușcați în orice clipă de trupele de securitate, dar nici "judecata" ce a urmat acestei curajoase manifestări nu a fost de loc lejeră pentru ei. A fost acesta tot un act eroic, pentru că a stârnit simpatie în întreaga lume, arătând lumii adevărata față a unei politici criminale. Gestul lui Liviu Babeș mi se pare, însă, de un tragism și de un eroism ieșite din comun. Fiind artist el poate ca făcut-o și din considerente filosofico-estetice (a fi pictor într-o lume urâtă). Cercetătorii au admis că talentul, geniul sunt deseori înfrățite cu nebunia, dar cu nebunia secundă, cu frenezia fără de liniște a creatorului de valori artistice. Personal consider că gestul lui se aseamănă cu cel ale piloților kamikadze din Japonia, care se aruncau cu avioanele lor asupra inamicului, știind sigur că vor muri. Simbolul lor era floarea albă de cireș. Curajul lor mergea însă până la fanatism și deveneau eroi numai în ochii unei anumite părți a lumii. Într-o emisiune televizată, pe care am vizionat-o recent, intitulată "Sinuciderea este o boală", la care au participat un preot ortodox, un sociolog și un filosof, s-a impus o concluzie șocantă: filosoful a conchis că actul suicidar nu este o boală ci o normalitate. Fără să vreau mi-am amintit atunci de

fraza, devenită celebră, alui Albert Camus: “Nu există nici un lucru important în filosofie decât sinuciderea”. Mi-am amintit și de numeroasele reflexii cioraniene despre sinucidere.

Poate că Liviu Babeș nu a fost numai un erou ci și un mare filosof, care la vremea lui a uimit lumea, atrăgând atenția asupra lipsei de libertate, asupra imensei pușcării care devenise România lui Ceaușescu. Din punct de vedere psihologic (și Liviu Babeș a dovedit-o din plin!) sinucigașul este o ființă ambivalentă: dorește să moară, dar în același timp poate să și trăiască, dar nu în situația în care se găsea țara lui atunci. “Voi muri și voi fi liber!”, cred că a fost ultimul lui gând. Din punct de vedere religios sinuciderea este cel mai mare păcat, dar iată, din punct de vedere filosofic este un gest de mare curaj. Psihologii și psihiatrii consideră că pentru prevenirea actelor de sinucidere este nevoie ca cei în cauză să fie ajutați. Ei se simt foarte singuri și au nevoie de a comunica cu semenii lor. Este posibil să nu mai fi comunicat nici cu familia lui la momentul respectiv. Pentru mesajul actului său a stârnit o admirație generală, un respect deosebit din partea opiniei publice din țară și din străinătate, iar fapta sa este aproape irepetabilă. El și-a dat seama că este mai util societății prin distrugerea propriei ființe. Este, fără îndoială un erou, a lăsat oamenilor un mesaj cu valoare mesianică și de aceea nici nu poate fi vorba de vreo bănuială cu tentă patologicantă.

***

- V-ați mai văzut de atunci cu doamna psiholog?
- Da, i-am dat tabloul pe care și-l alesese. I-a scris și o poezie lui Cornel, în memoriam.
- Spuneți-mi, cum este să fii soție de erou- martir?
- Nu este ușor.
- Atunci în '89, din cauza terorii, toată lumea vă evita, fugea de dumneavoastră ca de o ciumată. Dar după căderea dictaturii cum a fost?
- În primele luni, ianuarie-februarie-martie 1990, toată lumea ne asalta cu atenție, cu respect. Lumea se schimbase cumva.
- Vă ajută astăzi cu ceva faptul că sunteți văduva lui Liviu Cornel Babeș?
- Nu mă ajută cu nimic. Câteodată îmi vine să mă ascund, să nu mă știe nimeni.
- Este România mai bună, mai umanizată, după sacrificiul lui Liviu?
- Nu știu ce să zic. Eu nu prea mai cunosc lumea, nu prea am contacte cu oamenii. M-am izolat, mă simt mai bine așa. Dar ceea ce este mai sigur, pot să vă spun că lumea este mai invidioasă ca oricând. A fost foarte greu atunci, este greu și acum, când ai nevoie, în plus, de șansă, de șansă mare. Altfel ești la fel de mic, de neputincios ca atunci, în 1989. Am câștigat un lucru important, însă: putem vorbi liber măcar. Cam puțin, totuși, pentru sacrificiul atâtor oameni la Revoluție. Chiar și pentru ceea ce a făcut Cornel este extrem de puțin. Un preț enorm pentru un rezultat, deocamdată, minor pentru marea masă a populației din România.

Martirul

Unul dintre tablourile absolut remarcabile ale lui Liviu Babeș înfățișând o peșteră, în care par pierdute, printre stalactite și stalacmite, un adult și o fetiță ținându-se de mână, devine răscolitor prin mesajul transmis dincolo de moarte. “Grota cu măști” este ultimul tablou al lui Liviu Babeș. Pe versoul pânzei se pot citi: denumirea lucrării, anul 1989 și cuvântul *ende* (sfârșit). Lipsa unei scrisori explicative pentru actul său fatal este foarte bine complementată de seria de picturi lucrate cu puțin timp înainte de acel martie 1989, care definesc mai bine decât un text scris motivele martirajului său. Părerile critice asupra valorii lor artistice le vom lăsa spre finalul cărții, importantă este deslușirea caracterului lor mesianic, desprinderea din mesajul pânzelor a motivației ce a determinat mucenicia de puțin mai târziu a artistului. Ne reîntâlnim cu mitul peșterii lui Platon (“**Republica**”), unde “*ni se prezintă o pilduire asemănătoare celei christice, arătarea adevărului în lume are, la Platon, o menire soteriologică. Este închisă o încăpere subpământeană, o peșteră în care, încă din inocența copilăriei, vor fi fost așezați, cu spatele la ieșire, mai mulți oameni înlănțuiți; ei privesc numai la fundul cavității. Lumina le vine de sus și de departe - precizează filosoful, de la un foc aprins undeva înapoia lor. E acolo și un ecran, un perete ca de bălci potrivit jocului de umbre, pe acesta se vor purta, în zarea pornită de la pară, statui și alte figuri, o perindare de chipuri și siluete. Ele, aceste năzăriri, constituie așadar singura lume văzută de cei înlănțuiți în acel loc. Să presupunem, însă, că s-ar dezlega și, răsucindu-se, oamenii aceia ar vedea deodată strălucitorul foc; n-ar înțelege nimic din acel joc al regiei și culiselor, căci flacăra îi înțeapă și-i orbește. Se vor mulțumi, deci, cu singura realitate nestingheritoare, a umbrelor ce înșeală. Totuși, mai e de presupus că unul, care se dezleagă, va trece dincolo de foc și ieșind afară din grota va fi silit să privească soarele din față. El, cu toată grozava durere ce va simți, a văzut acum adevărul și știe, în felul acesta, că toate cele dinainte nu sunt decât deșertăciune și năluciri. Omul nos-*

tru vede prin urmare ceea ce este și e fericit, dar de ceilalți, de oamenii lui aflați încă în noaptea iluziei lor; nu-i va fi cumva milă? Insul acela privilegiat simte, în consecință, porunca soterică și, desigur, el va porni înapoi să-și mântuiască fărtații. Dar, fatalmente, el va plăti, apoi această nesăbuintă...” (A. I. Brumaru – “Pariul cu legenda”, ed. Athena 1995.) Nu pronunța cuvântul fericire Camus atunci când vedea tăcerea lui Sisif socotind că totul e bine? La fel ca și celebrul personaj Kirillov a lui **Dostoievski**, a cărui cuvinte au o relevanță aparte acum în contextul acestei demonstrații. “În pofida atâtor încercări, vârsta mea înaintată și măreția sufletului meu mă fac să judec că totul e bine”. Ca și în “Oedipul” sofoclian regăsim aici formula unei victorii absurde, acolo unde eroismul se întâlnește cu înțelepciunea antică. Acest bine nu este un bine în sensul receptat la modul diurn, obișnuit, ordinar. Este un bine care pregătește și justifică fapte de ale căror consecințe se vor mira toți cei care au obiceiul de a trăi banal și în concordanță cu iluziile și nălucirile nopților lor de veghe la altarul uneie existențe păcălite și stoarse de vлага adevărului și libertății autentice. Eroul consideră că e copt din punctul de vedere al ideatiei sale. Calea sa de împlinire este una soteriologică, iar drumul spre împlinire se află în paharul pe care **Socrate** nu se sfiește să-l bea, atâta timp cât daimonul lui nu îi oprește gestul, ba chiar îl încurajează. Spectacologia acestei stări de bine trebuie să ia amplitudini de tragedie antică, în fața unei asistențe uimite și ignorante, dar mântuibile prin revelația mărturiei.

Din mărturiile lui **Diogenes Laertios** aflăm că “*sinuciderea era moartea aproape normală a filosofilor greci de la Empedocle până în vremea elenismului.*” În acest timp **Platon** a oferit acestora un loc în Cetate și sfatul hotărât de a renunța la aceste proceduri violente. Aristotel a atras atenția învățaților cu potente suicidare că aparțin patriei și nu au dreptul să o lipsească, prin sinucidere, de activitatea și contribuția lor. Valoarea acestei norme a fost preluată și de **Sfântul Toma**, dar se vede, aplicabilitatea ei aparține unei societăți ideale, de vreme ce filosofii aceia, oamenii în general își pun capăt zilelor pentru că imperfecțiunea societăților în care sunt obligați să trăiască le fac imposibilă o viață normală, fecundă. Omul nu a cerut la naștere o anume societate în care să trăiască și nu înțelege de ce nu ar avea dreptul de a o părăsi printr-o metodă, chiar și extremă, dacă acea societate nu mai are nici un sens pentru el.

Actul christic rămâne singurul în stare să vegheze rătăcirile omenirii, numai că sacrificarea Fiului Omului s-a făcut din afara Lui, ceea ce la Babeș nu se putea împlini. Pretorii comuniști nu ar fi acceptat jertfa publică, pentru că prin ea s-ar fi demitizat infailibilitatea statului ceaușist în crearea omului de tip nou. După cum am mai spus, la cel mai mic protest public Babeș ar fi fost arestat și distrus în modul cel mai secret cu putință. În acest fel, actul de protest s-ar fi pierdut în neant, fără de folos masei necunoscătoare. Chiar dacă alăturarea lui Babeș de Iisus Christos pare blasfemiatoare, sinuciderea fiind unul din păcatele fundamentale stabilite de Biblie, este necesară o asemenea corespondență atâta timp cât vremurile contemporane celor două personaje erau atât de asemănătoare încât ajungem să ne mirăm și noi, la rândul-ne, de ce nu am fost martorii celei de-a doua veniri a Fiului pe Pământ! Sau unde au fost, în acest timp al terorii ceaușiste, acei martiri, acei eroi care să vină să lumineze peștera comunistă în care se aflau cele 23 de milioane de ignoranți scalvizati? Poate că au existat, dar Securitatea a avut grijă să-i reducă urgent la tăcere și să-i facă dispăruți definitiv și în cea mai mare taină. Metodele folosite în scopul evitării la maximum al riscurilor apariției vreunui erou era din cele mai diverse și mai infailibile. Delatoria generalizată oferea Securității mari posibilități de informare în legătură cu orice individ suspectat de orice tendință aflată în afara cadrului instituționalizat, așa încât se poate vorbi despre România lui Ceaușescu, fără teama de a greși, ca despre o pușcărie de mari proporții. Dar despre toate acestea, într-un alt capitol ala acestui volum.

Liviu Cornel Babeș a trebuit să moară! Această hărăzire nu îi aparținea întâmplător, ba mai mult devenise o chintesență a tuturor condițiilor necesare împlinirii unei morți eroice într-un timp al lașității extreme, al surogatelor de tot felul și al depeizării conștiinței istorice și religioase. Poporul român, prin caracterul său ambiguu – fatalist și exuberant în același timp, dar și extrem de tolerant cu evoluția propriei spițe (să fie o cauză lipsa unei coerențe național-istorice care să suporte o comparativă și o contextualizare corespunzătoare într-o cronică oficială și consensual adoptată, prin documente și realitate istorică, a Europei civilizate?), a găzduit cea mai dură dictatură post-stalinistă de pe mapamond. Condițiile generale, socio-politico-psihoculturale, au generat modelul lumii lui **Orwell**, din păcate “Ferma” lui Ceaușescu depășind cu mult imaginația unui scriitor care a făcut carieră în lumea civilizată. Și despre acestea vom vorbi într-un alt capitol al cărții, important rămâne semnalul oferit cititorului spre edificarea ideii de sacrificiu într-un mediu teribil de ostil oricărei inițiative cât de mici, darămite a contestării și damnării !!!

Liviu Babeș s-a născut apodictic, odată prin gena artistului, și apoi, prin plasarea nașterii lui într-o lume flămândă de adevăr, într-o lume flămândă de-abinelea, peste stupefacția unei culturi de școală primară care explicita cu obrăznicie că oamenii născuți în acele timpuri și pe acele melaguri sunt cei mai fericiți de pe lume. Un artist cu conștiința nepătată, dar pătruns de miracolul vieții în labirintul fără de scăpare al utopiei comunismului antiuman și anticultural, ar fi avut doar două șanse: să fugă din labirint, ceea ce ar determina îmbrățișarea unui egoism mai mult și mai searbăd decât cel schopenhauerian, sau să moară cu sau fără rost. Prima variantă, cea mai comodă, era posibilă cu condiția unei solidarizări cu consorți asumați ca prieteni intimi, ceea ce Liviu nu a avut parte. Fiindcă era împotriva firii lui să facă filosofie luxuriantă într-o latrină națională! Pictorul Liviu Babeș avea la îndemână toate căile de a înțelege și copia lumea. Lucrările lui

demonstrează o disponibilitate uluită și doctă totodată, în a releva conținutul concret al lumii care îl asista și pe care o asista. Animalizarea, prin reducerea idealurilor umane la principiul necesarului zilnic alimentar, i se părea, desigur, cea mai grotescă umilință posibilă. Se regăsea în suferințele nevinovaților de la Auschwitz, a căror singură vină era că sunt evrei. Condiția de român demonstra o oportunitate aproape desăvârșită în explicitarea suferinței din punct de vedere național, rasial. Iată, rușii au urât întodeauna românitatea din cauză că ultimii au refuzat prin latinitate desăvârșirea panslavismului până la Mediterana. De aceea, comunismul, introdus cu șenila în România, a fost atât de atroce și atât de antinațional. De aceea, reacția lui Ceaușescu a fost atât naționalistă și de inutilă electoral, dar atât de utilă ca imagine internă și internațională, fiindcă a înlocuit rusificarea cu un cult al eroului național, mai deșănțat și mai acultural decât orice prevedere cât de cât echilibrat-culturală. Vorbind despre condiția de a fi român, lui Babeș i se părea a fi o pedeapsă. Soția lui, o ungueroiacă plină de principii și bun simț, îi oferea pe tavă o comparație a demnității zilnice, despre care afla că nu e la fel la toți cetățenii români. Ce alt exercițiu de sinceritate îi trebuia atâta timp cât știa că numai în România demența devenise politică de stat. Că numai în România demența era aservită cu atâta sânge și fanatism de slujeri plătiți prea bine pentru a-și trăda, la nevoie, și părinții. De dragul unor arginți, procente mari de indivizi deveniseră Iude, nu mai puteai să te bucuri de o glumă sinceră de frica turnătorului de aproape, de o părere limpede asupra unei cărți de frica vreunui "critic" venit cu delegație. Nici nu se mai punea la calcul foamea din viscere și lipsa vatei din farmacii. De la furculiță la sex, de la gânduri la ideal, de la credință la speranță, toate acestea aveau o singură dominantă: teroarea directă sau insinuată, spaima că dacă nu reușești să devii comunist în fapte și în simțiri vei fi spulberat, tu și familia ta, și urmașii tăi, ca într-un blestem biblic, consemnat cu rigoare și cinism diabolic, într-un bestial manual al NKVD-ului sovietic, înlocuitorul ocultat al Scripturii, care era arsă în fiecare zi pe rugul unui sistem mai crunt ca niciodată în istoria umanității. Și chiar dacă tezele ceaușiste mimau independența națională, principiile moștenite de la ruși erau păstrate cu sfințenia demonului acolo, în plina ideologie care vestea triumfătoare jertfa veșnicilor generații sacrificate în numele unor idealuri complet străine spiritului valah. "Generația de sacrificiu", puahh, ce sintagmă nenorocită! Era clar, trebuia să caute cea de-a doua soluție: să moară!

Să facem o mică paranteză. Acuzația de rusofobie ar putea transpare în orice clipă. Această carte nu își propune să judece națiuni. Ar fi mult peste posibilitățile de moment ale autorului. Dar libertatea odată obținută, a discursului desigur, oferă această posibilitate remarcabilă de a tranșa aprehensiuni trecute, de a le clasifica și preda viitorului cu lejerul gest al celui ce a întâlnit din plin realitatea și care azi se hrănește exclusiv din amintiri. Este o parabolă în toată această mărturisire. Tema de unghiuri, sau de ruși cu deosebire, a fost creația propagandei dintodeauna. Aruncând pe vecini cu noroi se încerca escamotarea propriilor neputințe naționale, deși, fie vorba între noi, și (h)unii și alții ne-au făcut atâta rău cât numai românii știau să îndure. Dar ne-au făcut și bine.

Atâta bine a primit și Liviu Babeș cât a simțit binele Kirillov, celebrul personaj al "**Demonilor**" lui **Dostoievski**, ed. Cartea românească, 1981, (asta pentru a nu fi acuzat de rusofobie!). "*Sunt nefericit pentru că sunt silit să-mi afirm libertatea*". O spune lumii care îl va admira pentru gest, o lume deprinsă deja cu strălucirea măreției omeneste, dar asta în utopia sinucigașului, care vede în propriul sacrificiu un mod unic și sublim de descătușare a semenilor lui. Camus îl vede pe Kirillov ca pe un posesor al singurei șanse. "*El trebuie, așadar, să se omoare din dragoste pentru omenire. Sinuciderea lui este o sinucidere pedagogică. Totuși, deși răstignit, el nu va fi înșelat. Rămâne omul-dumnezeu, cunoscându-și moartea fără viitor, pătruns de melancolia evanghelică*".

O absurditate fără seamăn transpare din acest pasaj, deși în aparență totul are sens și motivație. Întâi, efectul gestului suicidal nu va putea fi urmărit de făptuitor din cauza propriei morți, și apoi, el știe că autosuprimarea lui este de fapt sfârșitul unei aventuri spirituale. Și totuși, "*Kirillov rosteste un cuvânt la fel de vechi ca și suferința oamenilor: totul e bine!*" Fără îndoială, înainte de a-și urma destinul, în mintea lui Liviu Babeș exista deja premisa acestui bine, care i-a dat curaj și justificare. Era singurul mod de a înfrunta absurdul prin negarea lui. Acesta trebuia să dispară odată cu el, cu Liviu Babeș – eroul, devenit astfel printr-o simplă, dar ce dureroasă și profundă, concluzie dostoievskiană: "*Dacă credința în nemurire este atât de necesară făpturii omeneste, înseamnă că ea reprezintă starea normală a omenirii. Astfel fiind, nemurirea sufletului omenesc există în chip neîndoielnic*". Odată lămurit acest aspect al curajului autodesființării, urmează să demonstrăm din ce punct anume începe mucenicia. Altminteri nu am face decât apologia suicidalului, cu acel surâs pe buze determinat de pacea instaurată de un **Camus** și, de ce nu, de un **Andre Gide** sarcastic și (rar) suficient în "**Prometeu rău înlănțuit**" (Ed. pentru lit. universală, 1969), acolo unde noțiunea actului gratuit presupune luarea unei decizii, a unei atitudini și demonstrează, ca o consecință, incapacitatea omului de a sonda intențiile divinității. Spunând "dă-i Cezarului ce-i al Cezarului" omul se conformează unui percept biblic înăbușindu-și libertatea. "*Caut formula religioasă sau morală sub care să-mi pot adăposti opoziția: să te devotezi vulturului și...atât. E tot ce am găsit mai bun!*" Dar în timp ce sacrificiul lui Prometeu nu face decât să înfrumusețeze vulturul, acel vultur care își păstrează indiferența și cruzimea, sacrificiul lui Babeș are pecetea unei negări sacramentale. Să nu dai Cezarului toate drepturile ce i se cuvin. Cu obrăznicia tiranului, încurajat paradoxal pentru anticreștinismul său din paginile sfinte, o populație de peste 23 de milioane,

creștină și chiar habotnică, era pedepsită printr-o posibilă dispariție. Un genocid organizat programatic s-ar fi desfășurat până la disoluția fizică a membrilor acestei societăți, fiindcă despre genocidul cultural-spiritual se vorbea deja ca despre o împlinire. Până unde putea ajunge devoțiunea românului pentru “Cezar”, atâta timp cât era supus vizibil unei agonii programate? Devenea absurdă însăși menirea de a fi om pe acest pământ hăituit de minciună și foamete. Îndrăzneala de a-l contesta pe cel apărât de perceptul biblic însemna asumarea unei libertăți fără seamăn în acele timpuri ale dogmatismului necreștin, care trebuia apărât cu argumente creștine. Sindromul patetismului constatat (pentru că devenise o victorie personală aflarea adevărului) se putea manifesta cu prisosință în gestică artistului creator de frumos, dar nu avea relevanță în spatele pânzei, acolo unde începea grija și grijană, spaima și necredința în penelul fără de culoare (vopselele sunt scumpe și, pentru a le cumpăra, faci atâtea compromisuri...), sentimentul cald și cafeniu că totul pute în jur (o tainică ajustare la felul de viață fiind umorul insolubil al românului optimist și putrefact). Și apoi, ochii copilei care nu înțelegea nimic și care nu avea nici un viitor în această budă publică cu numele de Republica Socialistă România! Era deja declanșată scârba, iar protestul stătea să irumpă de sub pielea prea întinsă de așteptare și de nesomn. Dacă se putea vorbi despre o anumită patologie a lui Babeș, da, acum ar fi existat așa ceva. Devenise clar că lipsa de alternativă la această scârbă de proporții se transformase în disperare, ori disperarea neîmpărtășită poate conduce la patologii din cele mai diverse. Aici, în acest punct a fost atinsă curba maximă a edificării soluției finale pentru ieșirea din scena acestei istorii putride de către cel ce avea să devină un extraordinar erou al unor timpuri anemizate de orice avânt cu caracter soteriologic. Liviu Babeș și-a mărturisit disperarea, a împărtășit-o semenilor lui, ieșind din această criză în deplina demnitate a actului asumat ca responsabilitate conștientă.

Vorbeam într-un capitol anterior despre calitatea intelectuală în genere a sinucigașilor. Spuneam că moartea deliberată este rezultatul unei negocieri cu posibilitatea de a rămâne și cu șansele noi apărute prin extincție. Ori, o asemenea analiza nu este cu puțință firilor primitive, ori cu o cultură submediocră, deși și din rândul acestora sunt recoltați destui sinucigași. Te poți ucide din cauza unor datorii neplătite, din cauza vreunei boli incurabile, din disperare că amanta/soția a comis un adulter... Aceste motive nu necesită cineștie-ce pregătire intelectuală și de aceea gestul final al acestora nu face decât să dezvolte dezgustul general față de aceste procedee. Însă atunci când actul suicidar devine explicitat ca o formă de înaltă spiritualizare a vredniciei sau a nevredniciei de a fi, martorii funestului gest, devenit reparatoriu pentru sinucigaș, încremenesc în fața măreției morții și a problematicei ei ce rezidă ca subtext al voinței individuale de a fi liber pe propriul destin, în ciuda avertismentului divin de a renunța la această formă de eliberare printr-o libertate exacerbată, violentă, letală. *“Oamenii sănătoși și mediocri nu au o experiență a agoniei și nici o senzație a morții. Ei viețuiesc ca și cum viața ar avea un caracter de definitivat... Omul normal lipsit de înțelegere metafizică nu are conștiința intrării progresive în moarte, deși nici el și nici alții nu scapă acestui destin inexorabil. Unde conștiința a căpătat o autonomie de viață, revelarea morții devine atât de puternică încât prezența ei distruge orice gen de naivitate, orice elan de bucurie și orice voluptate naturală. Este ceva pervers și înfinit decăzut în a avea conștiința morții. Toată poezia naivă a vieții, toate seducțiile și farmecele ei apar vide de orice conținut, precum vide apar toate proiectările finaliste și iluziile teologice ale omului”* (Emil Cioran – **“Pe culmile disperării”**, ed. Humanitas 1990) Aici ne întâlnim la modul aproape perfect cu simptomatologia eroului nostru. Pe fondul acestei recunoașteri intime a propriei capitulări în fața unei vieți nici măcar lacomă cu el, dar... rapace cu neîmplinirea și sentimentul frust de minciună generalizată, pregătirea pentru moarte devenise o alternativă serioasă a viitorului său. De aici încolo, tentația oricăruia, de a mixa în contextualitatea eventualei culpe a lui Babeș și ceva nebulie, va fi oprită brutal de secvența soluției finale. Îndelunga agonie, la care era predispus prin criza de identitate artistică într-o lume străină de valorile autentice, nu făcea altceva decât să-i demaște nulitatea și insignifianța (bineînțeles!) a vieții, rădăcinile ei iraționale. Dar nu putea muri sfâșiat de îndoiala lipsei de sens, de absurditatea de a se fi născut inutil. Dacă nu exista pentru el o altă ieșire din grava criză existențială în care intrase, măcar să genereze efectul unei motivații peste orice lacrimă și regret. Ne închipuim numeroasele scenarii puse în scenă de ochii și sufletul lui de pictor, din care trebuia să reiasă clar, fără echivoc, protestul și sfidarea lui adresate unei orânduiri viciate de lipsa oricărei logici cu tendințe umanitare. Suferea peste măsură fiindcă simțea cum i se irosește viața în fața aceluiași perete al plângerii ateu pe care stăteau frumos aliniate, în cel mai perfect stil kitschist cu puțință, cuvinte nobile și înalțătoare, dar lipsite de conținut spiritual-uman. Numai cei care suferă cu adevărat pot fi capabili de o seriozitate infinită și de o hotărâre lipsită de echivoc în ceea ce privește damnațiunea și voluptatea oferită de ea, ca alternativă la rest. Există, ca fond, frica de moarte, desigur, dar odată hotărâtă grăbirea ei, alegerea modalității de a sfârși devine un substitut al fricii. Din grija sa pentru amănuntul spectacolului final, frica de moarte se transformase într-o măreție absolut acaparatoare, singura care îl mai putea anima în acea lume amorfă, stupidă și lașă. Trebuia ca prin moartea sa să demonstreze lumii ignorante și indiferente că nu toți oamenii din România sunt lași și ticăloșiți, că se mai poate spune NU lumii absurdului lui... Ceaușescu. Prețul plătit era suficient de generos pentru obținerea unui efect mult mai distrugător decât al unui kamikadze. Ceaușescu și clica trebuiau să fie pedepsiți prin moartea lui de mucenic tocmai pentru a arăta lumii că adevăratul erou al epocii de aur este un alt ales al destinului, din prea multa suferință generală,

și nu aparținătorul unei nebunii paranoice, ce trebuia adorat de un popor îmbolnăvit cronic prin acceptarea adulației și delatoriei ca moduri de supraviețuire, această boală, asupra căreia plutea bănuiala că va fi fatală neamului întreg. Românii care refuzau să moară trăind sub comunism evadau prin... moarte sau prin fugă, iar cei care acceptau tacit situația erau muribunzii epocii de aur, agonizații uneia din cele mai genocidale societăți ale istoriei. *“Cine n-a avut sentimentul acelei teribile agonii, când moartea se înalță în tine și te cuprinde ca un aflus de sânge, ca o forță interioară imposibil de stăpânit și care te domină până la sufocare sau când te strânge ca un șarpe provocându-ți halucinații de groază, acela nu cunoaște caracterul demonic al vieții și efervescentele interioare din care răsar marile transfigurări”* (Cioran-ibidem) Finala, mărețea transfigurare a lui Liviu Cornel Babeș avea să fie predestinarea lui, opera de artă fundamentală a creației lui picturale cu mesaj mesianic. Albul imaculat al zăpezii va asista arderea mielului, căci cu foc s-a gândit să picteze, cu această culoare vie și instabilă, unică și purificatoare. Iar mielul să fie EL, iertat fie pentru ambiția de a și-L însuși pe Christos ca model, doar el nu se va sinucide, cine știe, poate vântul îl va stinge în timpul năvalei lui peste schiorii amuțiți, sau poate vor veni oamenii, în sfârșit Oamenii cu “O” mare, care se vor îngrijora de suferința unui seamăn de-al lor și îi vor sugruma mistuitoarea flăcără de pe trupu-i martirizat. Iar dacă va muri, Christos îl va ierta negreșit, pentru că el, Liviu Babeș, s-a suit pe schiuri și a ars și pentru a opri dărâmarea satelor și Bisericii în România și, dacă nu s-a găsit nici un popă să se așeze, având crucea în mână, în fața buldozerului de la Sfânta Vineri din București, o va face el cum știe mai bine. Va arde pentru toată nebunia țării care l-a zămislit, nu numai în numele martirilor care au lipsit întru salvarea satelor, și bisericilor, și conștiințelor, și libertății de muri ca un mucenic pentru motivația biblică a existenței lui triste, dar cu un destin final atât de înălțător. Va arde frumos, ca un brad de Crăciun, și va murmura rugăciuni și pentru iertarea lui Ceaușescu, pentru că cineva va trebui s-o facă și pe asta! Dumnezeu, el, pictorul Liviu Cornel Babeș va arde ca o torță vie pentru luminarea unui viitor mai bun fiicei lui, copiilor amărâți ai patriei lui ignobile și nerecunoscătoare! Va arde și va fi liber! Va fi o torță pentru luminarea tuturor torționarilor.

“Întregul farmec al flăcărilor este de a cuceri printr-un joc ciudat care este dincolo de armonie, de proporție, de măsură. Nu simbolizează avântul impalpabil al flăcărilor, grația și tragedia, naivitatea și disperarea, voluptatea și tristețea? Nu este în transparența lor consumatoare, în imaterialitatea lor arzătoare, ușurința și zborul care rezultă după marile puteri purificatoare, după marile arderi lăuntrice? Aș vrea să fiu ridicat de elanul și transcendența flăcărilor; să fiu aruncat de impulsul lor insinuant și fin, să plutesc într-o mare de flăcări, să mă consum într-o moarte eterică, într-o moarte de vis. Frumusețea stranie a flăcărilor este de a da iluzia unei morți sublime, a unei morți pure, asemenea unui azur auroral. Nu este caracteristică că vorbim de moartea în flăcări numai la fințe înaripate, ușoare și grațioase? Moartea în flăcări o vedem ca o ardere de aripi, o moarte imaterială. Oare numai fluturii mor în flăcări? Dar aceia care mor de flăcările din ei?” (Emil Cioran – “Frumusețea flăcărilor”, ibidem)

***

- Dacă ar fi supraviețuit lui martie 1989 și Revoluției din decembrie cum credeți că s-ar fi descurcat astăzi Liviu?
- Avea un spirit deosebit de întreprinzător, era activ și pasionat. Dar nu sunt sigură că ar fi reușit. E chestie de conjunctură, trebuie să ai acel stil care pe soțul meu îl enerva în așa hal la unii din colegii lui de la “Prefabricate”. Din păcate, oamenii nu au avut cum să se schimbe. Nu te poți lepăda de comunism ca de niște haine. Gata, le-ai dezbrăcat, ți-ai luat joben și ești capitalist. De-ai azi sunt unii extrem de bogați, iar marea majoritate este aproape muritoare de foame.
- Și totuși, a meritat sacrificul lui Liviu Babeș?
- Eu am spus întodeauna că soțul meu a fost programat pentru un semnal. Ceea ce este clar e că pentru noi, familia lui, nu a meritat sacrificul. Un copil să rămână fără tată nu e un lucru ușor. Suntem sărace amândouă, avem servicii, dar Gabi câștigă extrem de puțin și are un serviciu traumatizant psihic, făcând asistență socială la toți defavorizații sorții, ea care are sufletul atât de afectat de moartea tatălui ei. Și pentru munca asta câștigă umilitor de puțin. Totuși, în ansamblu, este clar că am avut parte de schimbare, și încet-încet, în ultimii ani s-au câștigat multe în sensul drepturilor omului. Acum poți încerca să fii bun, să ai valoare, dar dacă nu ai șansă nu te poți afirma. Alții, care nu au nimic de spus, sau au fost duplicitari și atunci și acum, astăzi sunt realizați. Majoritatea celor care s-au ajuns nu au nimic în ei. Îi vezi în limuzine mai scumpe decât casele, dar și cu case de vis, și când începi să vorbești cu ei constăți că nici nu au suflet. Sunt mari și tari, iar tu ești mic, mic, și nu ai decât dreptul să îi privești. Atât! Cu ce au fost mai buni oamenii aceștia decât alții să merite atâtea drepturi și bogății?
- Este această o mare tristețe, care îți dă dreptul să crezi că totul este inutil. Din păcate, dreptatea în lume are reguli de neînțeles. Ați făcut vreo cerere la C.N.S.A.S. pentru a-i vedea dosarul lui Liviu?
- Nu am făcut nici un demers. Am fost odată până la poarta S.R.I.-ului, dar n-am îndrăznit să intru. Dar nu se știe dacă dosarul mai e la Brașov.

- Îmi amintesc de timpul când eram redactor șef la cotidianul "Mesager" din Brașov și inițiasem o anchetă privind cazul Babeș, veneau la mine tot felul de "oameni de bine" și-mi spuneau: "Ce faci domnule, te ocupi de un nebun?" "Ce nebun, le ziceam eu, Liviu Babeș est un erou!" Mi-am dat seama că unora nu le convenea ca Babeș să fie așezat în rândul lumii în ipostază de erou, cu atât mai puțin de martir. Au lansat zvonul cu nebunia pentru a-l compromite definitiv. Există, probabil, culpe legate de adevărata față a morții a lui Liviu, există poate și muștrări de conștiință. Pot exista chiar temeri pentru ceea ce s-a întâmplat din clipa în care l-au suit în mașina salvării. Aici este un mare semn de întrebare! Aceiași oameni de ieri, care aveau puterea de a hotărî, au rămas în mare parte și azi. Turnătorii de ieri sunt onorabili de azi, și vreau să vă spun că Ceaușescu a creat o armată uriașă de delatori.

***

Delatoria salvează România

Până unde mai putea merge îndrăzneala lui Ceaușescu? Să dai nenorociților de români existență cu rația... Mâncarea, da, atât de puțină și atât de proastă calitativ, era parcă adusă din cine știe ce fel de siberii, nu din grâнарul Europei. Mâncau românii orice, chiar și gheare de pasăre. Își amintește cu scârbă de sistemul de transmitere a informațiilor printre gospodinele din scara blocului lor. "Vezi că au băgat adidași la alimentară. Măine dimineața aduc vin la kil și făină trei nula. Da' nu spune la toată lumea, că n-o să ajungă la toți!" Hainele fiicei lui trebuiau schimbate, fata creștea văzând cu ochii, dar cu pile mai poți găsi ceva "de Doamne-ajută", că fata e frumoasă și musai să fie frumos îmbrăcată. Totul ar putea fi mai suportabil dacă peste toată mizeria asta nu ar trona cu nesimțire propaganda nerușinată a partidului: Grija pentru om, cel mai important capital este omul, și așa mai departe, numai că omul este al lor, nu al nostru, al populației ășteia inerte și lipsite de demnitate... Televiziunea, așa-zis națională, radioul, infectate de paraziții ideologiei minciunii, deveniseră inutile. Muzica patriotic-revoluționară și cea populară în exces te obligau să uiți că ai asemenea aparate prin casă. Doar Europa Liberă, BBC-ul, Vocea Americii, seara, în regim de conspirativitate... Da' cu teamă trebuia să ascuți, pentru că pretutindeni erau turnătorii, ce pentru vreo ciozvărtă te puteau nenoroci. Oamenii acestei țări s-au transformat în niște urechi dotate cu tub digestiv. Mânâncă, respiră, se înmulțesc în scopul potejării și promovării exclusive a simțului auzului. (În anul 1980 Liviu Babeș crează pictura intitulată "Obelisc", imaginea unui absurd monument dedicat urechilor). Cei mai mulți trăgeau cu urechea la posturile de radio interzise, în așteptarea vreunei vești mai bune, iar alții trăgeau cu urechea la cei care trag cu urechea, fiindcă asta era menirea lor. Ticăloșia semenilor a transformat societatea de la poalele Carpaților într-o națiune de delatori. Nimeni nu mai avea încredere în nimeni. Și atunci, se tăcea mocnit. Alții lăudau leșios această prostituată nespălată care era ideologia comunismului victorios la orașe și sate, de frică, din interes sau din șantaj. Dar nimeni nu credea sincer în minciuna aceea fardată violent și parfumată direct peste jegul și transpirația urât mirositoare a neadevărului vârat cu sila în sufletele oamenilor. România devenise o inimaginabilă lume a urechilor ciulite. Astăzi, aceiași oameni se luptă cu viitorul ca și cum nu ar fi ticăloșit niciodată. Doamne, unde mai este dreptatea?

***

- Vă fac o mărturisire pe care nu am mai facut-o nici unei persoane din afara familiei. Cumnatul meu, cel care venise la spital înaintea mea, a pățit o mare transformare după acel eveniment. El, de atunci, nu s-a mai simțit bine cu sănătatea niciodată. Tot timpul se plângea că nu simte bine, era ciudat în comportament, era bolnav tot mereu. Până la urmă a murit de artrită, dar s-a chnuit destul, sărmanul.
- Înainte de moartea lui Liviu era bolnav?
- Nici vorbă. Era mai vital decât fratele său. De aceea v-am spus că sunt liniștită pentru că nu am insistat să-l văd pe Cornel mort. Eu aveam obligația să-mi cresc copilul.
- Ce credeți că ar trebui făcut pentru memoria soțului dumneavoastră?
- Ce să mai facem? Nu știu ce să zic.
- Bine, dar sunteți de acord că gestul lui Liviu nu poate fi dat uitării pur și simplu numai pentru că există printre noi ipociții care își urmăresc cu nesimțire doar interesul propriu de a acumula cât mai multă avere, dar mai ales sunt atenți să-și ascundă trecutul care i-ar incrimna definitiv. O națiune întreagă îi este datoare cu un respect profund. Acest om a murit pentru liberateta națiunii, care azi nu are dreptul să uite acest sacrificiu enorm. La 15 ani de la moartea lui, Babeș este înmormânat într-un loc cumplit de anonim, pierdut printre miile de cruci ale unui cimitir imens. Nu are un monument cât de cât, iar la locul martiriului, o cruce de fier modestă aduce aminte trecătorului ocazional de cel ce a fost omul- torță.

- Așa este. I-am făcut mormântul cu slabele mele puteri financiare, i-am pus o ramă simplă din beton și o cruce din mozaic. O placă albă, simplă, numele lui și...atât. Acuma chiar că mă gândeam să-I pun deasupra placă. Este prea departe și mi-e greu să vin să îngrijesc florile. Vedeți, cei care au murit la revoluție au fost înmormnțați în Parcul Central. E drept, au venit și la mine într-un timp să mă oage să fiu deacord să-l mut și pe el acolo.
- Cine a fost să vă facă propunerea asta?
- Cred că cei de la "15 Noiembrie", ei săracii au făcut an de an ceremonii de aducere aminte. Le-am spus că nu am nimic împotriva să-l deshumeze. Ri bine, nu s-a mai întâmplat nimic de atunci.
- Probabil, cineva nu a fost din nou de acord ca Liviu să stea acolo unde îi este locul, adică în amfiteatrul eroilor neamului.
- Am trecut deseori prin parcul acela, am citit plăcile funerare. E acolo o fetiță de 4 anișori, care a murit săraca ucisă de un glonte rebel, fiind în pat alături de bunica ei. Și mi-am zis că dacă copila aceasta este considerată erou pe bună dreptate, atunci de Cornel ce să mai zic? Mare tristețe am în mine văzându-l pe soțul meu uitat pe nedrept de cei care au organizat acest loc de odihnă din centru orașului pentru eroii-martiri ai Revoluției. În fond, Cornel a deschis în 1989 Revoluția Română Anticomunistă! Nu poate nimeni contesta acest lucru. Făceam o comparație cu fetița aceea, Dumnezeu s-o odihnească în pace!, că-mi pare rău că nu a mai apucat să crească și ea mare, că a murit din pură întâmplare și e considerată Erou al Revoluției Române. Eram nedumerită, și mai sunt și acuma: atunci înseamnă că Babeș nu este considerat un erou? Vedeți dumneavoastră, dacă el nu și-ar fi pus alături de el hîrtia aceea galbenă, aș fi stat în banca mea tot restul vieții, dar mesajul acela a răsturnat toate opiniile despre doar o banală sinucidere, ce e drept spectaculoasă.

***

Parcă o uriașă roată a lumii se prăbușea la vale

Liviu Babeș încerca din nou o senzație de greață organică. Îi venea să vomite la gândul că, odată întors la cele zilnice, ar trebui să revină la ritmul blestemat al acestei vieți mizerabile, fără nici o ieșire, fără nici o speranță. Știau, oare, toți acești schiori din Vest despre pătimirile românilor? Zgomotoși și indiferenți la suferințele inimaginabile din România, turiștii veniseră pentru prețurile derizorii plătite pentru sejururi copioase. Simți, deodată, că se sufocă, parcă respira aerul absurd al unei încăperi etanșe cu pereți de sticlă. În același spațiu se aflau două categorii de oameni: unii liberi, involți, fericiți. Alții, hărăziți suferinței, minciunii, terorii. În același areal imaculat îngerii și diavolii schiau împreună cu inconștientă. Imaginea dantescă îl tulbură peste măsură. Se hotărî brusc! Își pipăi buzunarul de la hanorac, unde ținea sticluța cu benzină și bricheta. Simți, totodată sub haină, fâșâitul hârtiei cartonate pe care își scrisese mesajul...La picioarele lui se desfășura pârția în toată splendoarea ei. Furnicarul acela de turiști îi oferea o încredere extraordinară, intuia că domină întreaga vale, simțea că gestul îi va fi înțeles în deplinătatea semnificației lui reale, că lumea aceea inconștientă va afla, în sfârșit, adevărul despre crunta nenorocire ce se abătuse asupra românilor. Despre evreii din lagărele morții nu știa mai nimeni în anii celui de-al doilea război. Mașina de propagandă nazistă funcționa perfect. Aceeași mașinărie o foloseau acum comuniștii, aceleași metode și aceleași, parcă, soluții finale. Care era deosebirea dintre fascism și comunism? Nici una! Dar el, Liviu Babeș va arăta lumii atrocitățile celui mai inuman regim din această parte a lumii. El va trebui să atraga atenția că România nu este un rai, așa cum îl văd străinii, România este un lagăr în care pedepsiții sunt cei 23 de milioane de deținuți, condamnați pe viață pentru infracțiunea de a se fi născut aici! Da, acum e momentul! Mai privi odată în jur. Își rezemă privirea pe ochii unui băiețel, ce tocmai îi zîmbea. O văzu prin el pe Gabriela a lui, și îl apucă o milă infinită. Scoase din buzunar sticluța și se stropi cu ea, începând cu creștetul capului. Pe moment îl încercă un zâmbet chinuit. Parcă era la Paște, la stropit... Aprinse bricheta. Când simți arsura aceea profundă și crâncenă își dădu drumul la vale, pe schiurile care țâșniră sub greutatea convulsionată. Spre mulțimea aceea policromă se îndrepta o torță vie!

La mijlocul părții, acolo unde mulțimea schiorilor era mai mare, cineva a strigat. Un țipăt de femeie, gutural, într-o engleză stâlcită de emoția clipei. "Arde, priviți-l cum arde! Doamne, Dumnezeule, faceți ceva!". Corpul cuprins de flăcări devenise o vâlvătaie, alimentată de oxigenul provocat prin rapida deplasare. Parcă o roată a lumii, incandescentă, se rostogolea la vale! Deja, Liviu Babeș dădea semne că se va prăbuși. A deviat spre stânga, spre liziera de brazi. Lumea îi făcea loc, înmărmurită de acest spectacol fascinant. Un om în flăcări nu este un fapt la îndemâna oricui. Se făcu brusc liniște când se auzi, clar, un urlat din chiar năuntru al acelei combustii năucitoare. Lui Liviu îi cedaseră picioarele exact la baza bradului acela, ca o cruce, acolo unde începe contrapanta ce duce spre pădure. S-a prăbușit, stârnind un fum negru, înecăcios. Mirosul de carne arsă plonjă în acel spațiu pur, încă aromat de cetină, ce începu să se umple de oameni uimiți. Cineva se apucă să stingă focul de pe hainele lui. Cu zăpadă, cu hanorace și geți culcate peste trupul prăvălit reușiră să oprească pârjolul. O ființă chirchită de durere și spaimă se convulsiona sub privirile îngrozite

ale oamenilor. Stupefiați, martorii acestei întâmplări, extraordinare și oribile în același timp, îl văzură pe Liviu cum, cu mâinile coapte de dogoare, scoase de la brâu o hârtie galbenă, ușor rigidă, pe care era scris un text, pe cât de sumar, pe atât de atotcuprinzător. “STOP MORDER! AUSCHWITZ-BRAȘOV”.

***

- Va trebui să acceptați ideea că Liviu nu avea o altă cale pentru a protesta, pentru a-și salva viața mistuită de batjocură și umilință. Chiar și în cea mai neagră disperare omul mai speră că nu va muri totuși. Poate a crezut totuși că nu o să moară, că o să îndrepte lumea prin tentativa lui. Dar poate știa că o să moară, și de aici încolo putem simți din plin adevărata tragedie a acelei fapte de-a dreptul excepționale. Sunteți, vreți nu vreți, soția lui Liviu Cornel Babeș și, de pe poziția unui om care a suferit alături de el și pentru el, vi s-a permis de către Dumnezeu să asistați direct la evoluția și la sfârșitul acestui om deosebit. Aveți puterea, căci autoritatea moarță este clar că o dețineți, să dați un mesaj românilor de astăzi, dumneavoastră, unguroaica Etelka, soția unui român strălucitor, rară excepție. Vă rog, faceți-o, meritați o asemenea onoare!
- Eu nu pot să fac apel decât la ceea ce mi-a plăcut și mie și lui Cornel întodeauna: corectitudinea. Este timpul ca oamenii să-și țină cuvântul dat, să fie drepti și să renunțe la modul de a fi atât de dezorganizați, de neuniți, de egoiști.
- Dar despre lașitatea oamenilor, de care v-ați lovit atât de mult, ce ziceți?
- Lașitatea oamenilor? Ar fi bine ca toți aceștia să se uite în oglindă, să se analizeze în tăcere și, din când în când, poate să-și dea seama de condiția lor tristă. Gândiți-vă cât de plăcut e să vezi oamenii când zâmbesc sincer, chiar dacă o fac din simplă politețe, și e atât de trist să-I vezi indiferenți, egoiști. Au uitat de unde au început și prin ce mizerii au trecut. În fond, doar toți avem o singură viață. Numeni nu duce cu el nimic pe lumea cealaltă.

***

Mesajul era clar pentru toată lumea

Un murmur bântui întreaga parte ca un vaet rupt din însăși suferința celui ce, prăbușit, agoniza străbătut de dureri atroce. Mesajul era clar pentru toată lumea. Era, deci, limpede că acel om s-a autoincendiat pentru a protesta, pentru a atrage atenția oamenilor din alte țări că România este un uriaș lagăr de concentrare. Acel om a reușit, cu prețul suprem să spargă tăcerea unui popor terorizat, condamnat să sufere cea mai neagră dictatură din Europa ultimelor decenii. Galbena hârtie a cutremurat, prin cele patru cuvinte, toată omenirea aceea fericită de pe parte, care până atunci schiase cu voie bună, ferită de necazuri și de amenințări. Blitzurile începură să țâșnească din aparatele de fotografiat. Explicațiile, întrebările, stuporile curgeau neîncetat din gurile celor care până atunci tăcuseră în semn de solidaritate cu acel om care suferea, fără să poată fi ajutat mai mult. Da, asistaseră la un gest uimitor de martiraj, participaseră, fără voia lor, la un act de istorie adevărată, cum rar se poate vedea. Când veni salvarea, din Liviu Babeș mai ieșeau mici vâlături de fum. Tremura din tot corpul, dar ochii îi ținea larg deschiși într-o uimire fără margini.

Numai el știa ce se mai petrece în sufletul lui chinuit. Era convins că a reușit, da, a reușit!, dar prețul fusese enorm. L-au pus pe targă și l-au suit în mașină. “Sanitarii” aruncă în jurul lor priviri turbate, de fiare hăituite, căutând sperați urme compromițătoare. Hârtia cea galbenă pieri înghițită de geanta unuia dintre cerberii cu halate albe. Au cerut martorilor să plece în treaba lor. Unul din cei în halate albe a întrebat în engleză dacă s-au făcut fotografii. Nimănui nu i-a păsat de întrebarea aceea absurdă. Și ce dacă s-au făcut fotografii! Ce, nu e voie? Salvarea a demarat în trombă. Pe targa din interior rămăsese un trup cu doar o biată pâlpare în el, atât doar cât să amintească “salvatorilor” despre vâlvătaia de altă natură pe care a provocat-o prin propria combustie, și pe care nu a putut să o controleze și s-o oprească nimeni din cei care se ocupau cu “sănătatea” popoului român. Liviu fusese o torță vie pentru întunecarea torționarilor. Pâlparea aceea avea să se stingă la puțin timp, și nu mai știe nimeni ce s-a mai întâmplat după ce ușile acelei salvări s-au închis. Liviu Babeș a intrat în eternitate lăsând umanității un mesaj desprins parcă din vechile tragedii grecești. În Poiana Brașov avusese loc un gest cu valoare liturgică. Se înfăptuise un act cu adevărat biblic. Bradul care asistase agonია lui Babeș arăta că o cruce de pe care se desprinsese trupul unui răstignit, tocmai purificat prin focul sacrificării de sine.

***

- Într-o recentă emisiune televizată, la care ați fost personal invitată, s-a discutat despre cultul eroilor la români.
- Da, îmi amintesc că s-a insistat mult pe subiectul ăsta.

- Se subînțelegea, de fapt, că cetățenii acestei țări și-au pierdut obiceiul evocărilor istorice, ei sunt grăbiți, au preocupări și importante dar și meschine.
- L-am urmărit, nu de mult, pe Andrei Pleșu tot la televiziune, povestea că noi nu știm decât să ne lăudăm când e cazul, când nu e cazul, cu Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vlad Țepeș, dar cu ceea ce a fost după aceea nu mai zicem nimic. De parcă eroii, marile personalități ale acestei țări au dispărut odată cu vechii domnitori.
- Într-adevăr, trăim la umbra unor legende apuse de mult, ne tot căutăm temeiuri de identitate și sămânță de popor eroid, de parcă am deveni mai buni în acest condiții. Iar eroii noștri recentii sunt uitați cu o nerecunoștință flagrantă sau sunt tratați cu o ipocrizie grețoasă, după cum sunt dictate interesele de moment. Și din această cauză rezultatul nu este decât unul singur: trăim foarte prost, doamnă Etelka. Noi încă nu recunoaștem ce este de recunoscut: eroii, dar și erorile noastre. O întrebare finală, stimată doamnă: Liviu credea în Dumnezeu?
- Da, credea sincer în Dumnezeu, dar nu era un mare practicant. Își făcea conștiincios rugăciunile. Și lucrările lui au misticism în ele, nu vi se pare? A plecat să schieze într-o lume mai bună. Sunt convinsă că această lume i-a dat curajul acela minunat și că roata de foc în care se transformase și care se rostogolea la vale nu era altceva decât calea și viața. Noua viață, și a lui, și a celor ce rămăneau aici, liberi să-l plângă, liberi să-l uite!

***

Patimile după Liviu Babeș

În iulie 1989, televiziunea canadiană prezenta un interviu cu pastorul Laszlo Tokes din România lui Ceaușescu. Emisiunea a debutat prin aducerea unui omagiu acelui brașovean curajos care și-a dat foc pe o pârtie de schi într-o zi de 2 martie, pentru a demasca nemernicia unui inuman regim politic. Alături de gestul eroid al muncitorilor din 15 noiembrie 1987, martiriul lui Babeș avea să anunțe întregii lumi că românii s-au hotărât să își schimbe destinul, să iasă din lunga letargie în care au fost vârați cu forța. În 16 decembrie 1989 timișorenii au ieșit în stradă. Peste câteva zile, în seara de Crăciun, un alt foc, izbucnit din țevi de armă, avea să declanșeze curmarea nenorocirii unui popor învățat să tacă și să sufere. Dar Liviu Babeș redescoperise deja demnitatea și o oferise oamenilor cu o generozitate fără margini. Oamenii aceia aveau de-acum obligația să lupte pentru libertate, pentru că demnitatea o dobândiseră prin jertfa semenului lor. Ziua de 2 martie ar putea intra în orice calendar creștin, fără frica unui sacrilegiu, pentru că fapta martirului se înscrie pe această necuprinsă cale christică a mântuirii prin suferință pentru învierea morală a neamului aflat, chiar de curând, fără de speranță. Dumnezeu să îl ierte pe Liviu Cornel Babeș și să ne ajute și pe noi, cei de azi și de mâine, pentru ca să nu ne lăsăm supuși uitării. Altminteri vom fi condamnați să retrăim patimile după Liviu Babeș. Dumnezeu să fericească acest popor care a fost capabil să ofere asemenea sublime jertfe!